

प्रजापति गौतमी

भिक्षु अमृतानन्द

Kamala

“सबबदानं धम्मदानं जीनाति”
प्रजापति गौतमी
महारानी

लेखक—

भिक्षु अमृतानन्द

आनन्दकुटि

कान्तिपुर

नेपाल ।

Dhamma.Digital

प्रकाशक :-

अनागारिका

शीलाचारी, महानन्दी, करुणा ।

प्रथमावृत्ति १०००

बु० सं० २४६६

ने० सं० १०७२

मू० १५०

धलपौ

विषय	पौल्या	विषय	पौल्या
सोहायक ग्रंथ		दान विशुद्धि	१४
निगू खँ		शुद्धोदन महाराजाया देहत्याग	१५
जन्म	२	गृहत्यागया संकल्प	१७
नामकरण	२	गृहत्याग	२०
विवाह मांगल्य	३	प्रव्रज्या लाभ	२३
सन्तान लाभ	३	शिक्षा प्रेम	२८
सन्तान पोषण	४	धर्मसार	३१
पुत्र-शोक	४	न्यासल भिक्षुणीपित उपदेश	३३
बुद्ध दर्शन	६	अग्रस्थान	३६
चीवर-वस्त्र दान	६	कृतज्ञता	४०
भिष्यता व्यक्तिगतदान	१२	परिनिर्वाण संकल्प	४१
न्हेता संघदान	१३	परिनिर्वाण	४८

सहायक ग्रंथ

१—अंगुत्तर निकाय	११—मनोरथ पूरणौ
२—मज्झिम निकाय	१२—समन्तपासादिका
३—सुत्तनिपात	१३—परमत्थ जोतिका
४—महावंश	१४—परमत्थ दीपनी
५—चुल्लवग्ग पालि	१५—बुद्ध चरित
६—पाचित्तिय पालि	१६—बुद्धचर्या
७—धम्मपदकथा	१७—विनय पिटक
८—जातककथा	१८—गौतम बुद्ध
९—थेरीगाथा	१९—बुद्ध जीवनी
१०—थेरी अपदान	२०—पालि संज्ञा शब्दकोष

निगू खँ

दँ दँ दयधुं कल प्रकाशिका अनागारिकापिसं छुनं छुं सफूचा छगू च्वयाव्यु धका निवेदन याना च्वंगु । बल्ल बल्ल अनागारिका उपासिकापिनि इच्छा पूर्ण ज्वीक थौं थ्व चिकिचाधंगु सफूचा सज्जनपिनि न्होने तयूफत ।

न्यागु' देश व समाजया उत्थान व सुधार यायूत स्त्री-शिक्षा प्रगति यायूमाः विना थुकिं देश वा समाजया पूर्ण सुधार ज्वी मल्लु ।

शिक्षाया बारे मत्-मतान्तर विभिन्नता दूसां साधारणतः शिक्षाया माने विद्याध्ययनया नाप-नापं आचार-विचार बांलाका आदर्शवत् जीवन दयूका विनीतस्वभाव दयूका कायगु खः । आचरण रहित शिक्षा व विद्या, बास मदुगु खाँ थें खः । अतएव भी नेपाली नारौं समाजयात थ्व सफूचां छुनं छुं ज्या बी धयागु विश्वास दु ।

प्रकाशिका उपासिकापिनि निवेदानुसार थ्व सफूचा जिं गोलाखे न्यबः हे पिकया बी माःगु, किन्तु छुनं छुं कारणं यानाः थौंतिनि सज्जनपिनि न्होने तयूफत । व नं साब हे लिमला-फलां याःयां । उखे १९५२ सेप्टेम्बर २५ तारिकस टोक्योले ज्वीगु द्वितीय विश्व-बौद्ध सम्मेलनया निंतिं जापाने वनेगु तन-खन, थुखे छपाइया ज्या । अकिं हे सम्भवतः थुके आपालं दोंगु दयूफु, गुकियात सज्जनपिसं सुधार याना दी धयागु पूर्ण आशा दु ।

[=]

मानवजीवनयात थत छ्वेत महान स्त्री-पुरुषपिनि जीवन चरित्र स्वेबले गुलि उपकार ज्वीगु खः, व खँ ला जिं थन न्हिथने माःगु हे मदु । अतएव भी सकल नेपालीतेसं भीगु थःगु मां-भाषास अनेक महापुरुषपिनि जीवनी प्रकाशित याय्गु चिकीधंगु देश, जाति तथा साहित्य सेवा मखु ।

नेपाली नारी समाजयात आदर्श क्यनाः अनागारिका शीलाचारी, महानन्दी व करुणापिसं गुगु थ्व सफूचा प्रकाशन यायगु ज्या यात, व अत्यन्त हे प्रशंसनीय पुण्यकार्य खः । थ्व प्रकाशनया ज्यास लाहा तयादीम्ह छम्ह मेम्ह दाताया नां खः 'अजि' । वय्कयात नां स्वयानं ज्याया अपो प्रेम दु । अतएव वय्कयात भी सकसियां धन्ववाद दु । थथे हे आदर्श कया भी न्ह्याम्हस्यां याना नं, न्ह्याकथं याना नं भीगु देश, समाज, संस्कृति, साहित्य तथा धर्मया उन्नति याय् फय्के माल ।

प्रफु स्वेगुली गुहालि याःपिं आयुष्मान सुदर्शन श्रामणेरे व श्री केशरलाल उपासकपिंत जिगु हार्दिक धन्यवाद दु ।

कलकत्ता—१२

४-६-५२

}

—भिक्षु अमृतानन्द

प्रजापति गौतमी

प्रकाशिका उपासिकापि :—

अनागारिका शीलाचारी

अनागारिका महानन्दी

अनागारिका करुणा

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

प्रजापति गौतमी

प्रजापति गौतमी धका नां काय्वंहे भौगु स्मृति छक तुरन्तहे न्यीखुसःदँ ल्यूने थ्यंकः वने धुंकी । साथ-साथे शाक्चकुल्या खँ लुमंसि वयाः सिद्धार्थ गौतम बुद्धया समेत् स्मरण ज्वी धुंकी ।

प्रजापति गौतमी, २६०० दँ न्हापाया नारी समाजया छम्ह अग्रगामी प्रगतिशीलम्ह नकी खः । वसपोलं, विशेषयानाः, श्रमण जीवनया लागी गुगु कठोर परिश्रम व प्रयत्न याना बिज्यात, उकिया लागी उब्लेयापि नारीत जक मखु, परन्तु आःयापि नारीत समेत् आभारी हे धाय्माः । वसपोलं मिसाते लागी तिनातःगु निर्वाणया लुखा-द्वा चाय्का बिज्यात । वसपोलं मिसाते लागी दयाच्वंगु प्रतिबन्धया अंगः तल्लयाना विया बिज्यात । 'मिसा मिसाहे खः' धयागु सिद्धान्तयात फाताप्वीकाः मिजँते ताथले थ्यंकः वनेगु लँपु चाय्का बिज्यात । अतएव विश्वया नारीतेसं महाप्रजापति गौतमी महारानीया जीवनी सीका, उकिं शिक्षा व आदर्श कयाः ल्यूने लानाच्वंगु नारी-समाजयात न्द्योने यंकेगु कुतः याय्माल ।

जन्म

महाप्रजापति गौतमी छम्ह भाम्यवती नारी खः । वसपोल, थनिं न्यी खुसःदँ न्ह्या, थेरी अपदानया ल्याखं, प्रजातंत्रवाद् शाक्य-खलःते देवदह * नगरे, अञ्जन † शाक्यया कुले सुलक्षणा देवीया कोखे जन्म जुल । वसपोलया तता छम्ह दु—महामाया देवी । सुप्पबुद्ध (सुप्रबुद्ध) व दण्डपाणी‡ वसपोलया दाजु-किजापिं ।

नामकरण

ज्योतिषतेसं सामुद्रिक व नक्षत्र-शाखया हिसाबं बिचाः याना सोवले, गौतमीया कोखे जन्म ज्वीपिं काय्मस्त चक्रवर्ती जुजु समान ज्वी धका धाल । भिपिं तद्विपिं सन्तान दय्कीम्ह ज्यूनिंति इमिसं वसपोलयात 'प्रजापति' धका नां छुत । 'गौतमी' वसपोलपिनि गोत्रया नां जुल । लिपाजूलसे विसपोलयात 'महाप्रजापति गौतमी' धयाहल ।

* देवदह, रोहणी नदीया पूर्वपाखे वर्तमान नेपालया पश्चिम तराई पाखे देविदमाद धयागु गामे ला । बुटौल पाखें केरवानी धयागु गामे जुना वनेगु । थौं कन्हे अन भग्नावशेष दु । लुम्बिनी पूर्वपाखे अन्दाजि खुक्वेति दु ।

† थेरीगाथा अट्टकथाय् (६-१-६) व अंगुत्तर निकायट्टकथाय् (१-५-१) महासुप्पबुद्धया कुले जन्म जुल धका धयातल । महावंशे (२-१८) मां यशोधरा व अबु अञ्जन शाक्य धयातल ।

‡ दापवंश १८ परिच्छेदे । सुप्पबुद्धया ग्याय् यशोधरा देवी सिद्धार्थया पत्नी ।

विवाह मांगल्य

पालि-साहित्यस गनहे थ्व खँया स्पष्टिकरण मदुकि प्रजापति गौतमीया विवाह छु बैसे जुल । अर्थकथास थुलि दुकि बैस प्राप्त ज्वी धु'सेलि शुद्धोदन महाराजां महामाया देवी व प्रजापति गौतमीयात विवाह याना यकल । (सुद्धोदन महाराजा वयप्पत्तकाले ता द्वेपि मंगलं कत्वा अत्तनो घरं आनेसि*) अतः महामाया देवी व प्रजापतिगौतमीया विवाह, रोहिणी नदीया पश्चिम पाखे च्वंगु कपिलवस्तु नगरेच्च्वंम्ह प्रजातंत्रवादी शाक्यखलःते नायक शुद्धोदन महाराजा नार्प यथोचित बैसे, यथोचित रीतपूर्वक, जूगु जुल ।

सन्तान लाभ

शुद्धोदन महाराजाया बडामहारानी महामाया देवी व कांछि बडामहारानी प्रजापति गौतमी जुल ।

महामाया देवीया पाखें सिबे न्हापलाक प्रजापति गौतमीया पाखें शुद्धोदन महाराजायात (सुन्दरी) नन्दा धयाम्ह म्हाय् छ्म्ह लाभ जुल । अनंलि महामाया देवीया पाखें सिद्धार्थ कुमार लाभ जुयाः प्यन्हू लिपा प्रजापति गौतमीयात नन्द कुमार लाभ जुल । थ्व बेलस प्रजापति गौतमीयाः बैस ४० दं व शुद्धोदन महाराजाया बैस ५७ दँ दुगु जुल । महामाया देवी सिद्धार्थ कुमार जन्म जुया न्हेनु दुखुनु स्वर्गत्रास जुसेलि प्रजापति गौतमीयात बडामहारानी यात ।

सन्तान पोषण

यद्यपि प्रजापति गौतमी महारानी सिद्धार्थ कुमारया काङ्किमां स्वः, तथापि गुगु काङ्किमांया प्रति लोकजनपिनि मनोभाव दु, उगु मनोभावयात थाय् मव्यूसे वसपोलं सिद्धार्थ कुमारयात, थः वसपो-
ल्लया 'काङ्किमां स्वः' धयागु सम्मनं विचार याये मरुइगु छ्वांटे—स्व-
पुत्र स्नेह तयाः—भरण पोषण यात । महामाया देवीं न्हेनु दुम्ह
सिद्धार्थयात तोताः स्वर्गवास ज्वी धुंसेलि प्रजापति गौतमी महारानी
थःम्ह मचा—बुया स्वनूतिनि दुम्ह—नन्द कुमारयात तुतु-मांया
ल्हाते लवल्लहानाः, स्वयं सिद्धार्थ—न्हासुमचायात मुले तया दुरु त्वंका
विज्यात । सिद्धार्थ कुमार ल्याय्म्ह जुसेलि वसपोलयात नन्दकुमार
स्वया न्हापलाक विवाह याना बिल । सिद्धार्थ कुमारया प्रति
वसपोल सकसियां विशेष प्रेमभाव दुगु जुल ।

पुत्र-शोक

२६ दँया बैसे सिद्धार्थ कुमारं गृह त्याग यानाः तपोवन वंसेलि,
महाप्रजापति गौतमी महारानीया चित्ते साबहे वेदना जुल । छन्न
सारथी अनोमा नदीं, सिद्धार्थकुमारया वसः पो ज्वनाः, लिहाँ वोसेलि,
थः प्रिय पुत्र सिद्धार्थ कुमारया बारे 'गथे जुल, छु जुल ? गन च्वंच्वन,
छु याना च्वन ?' धका आपलं प्रश्न यात । छन्न सारथीं थथे बिन्ती
यात :—

“भो महारानी, सिद्धार्थ कुमार आषाढ़ पुन्हीया चायारात्री
कष्टक सलम्हे च्वनाः, स्वीगू योजन तापाक वनाः, अनोमा नदीया

सीथे थ्यंकः बिज्यात । अन वसपोलं अनोमा नदीया वहचुँ थें ज्यागु फी द्यौने दनाः, थःगु अपाय्चवतं बांलागु कुलि-कुलिचिंगु सँ थःगुहे खड्गं पाचुक्क खाना बिज्यात । व बेलस आकाशं सहम्पति धयाम्ह महाब्रह्मा वयाः वसपोलयात काषायवस्त्र छज्वलं लवल्हाना बिल । अले वसपोलं वहे यइपुसे च्वंगु काषाय वस्त्र धारण यानाः, “हे छन्न, छ राजभवने वनाः जि पूज्य माँ-च्वापितं जिगुपाखें सास्तांग प्रणाम यानाः जि म्हंफू धका न्यंकाव्यु” धका धयाः जितः लित छ्वया हल । वसपोलयात संचहे दु । वसपोल थौंकन्हे अनुप्रिय आम्रबने च्वना बिज्याना च्वन ।”

छन्न सारथीया ख्वखल सलं कंगु समाचार न्यनाः महाप्रजापति गौतमी महारानीया नुगःपा तज्याइथें च्वन । वसपोलं थःगु कागु खोभिधाः दिके मफुत । अनेकतरहं विरह यानाः बिलाप यात । महारानीया बिलाप-सः तायाः खोपीच्चपिं केतित, सेवकत व सेवकनित सकलें थातं च्वने मफ्याः, वसपोलयात तिवा बी थें च्वंक, हुनु नुनुं ख्वसः पिक्या हल । अन्तस छुयाय् ! याय्गु उपाय छुं मद्दु-सेलि वसपोलं थः काय्मचा सिद्धार्थया मनोरथ याकन्हे पूर्णज्वीमाः धका आशिका यानाः, मफु मफु ख्वेगु दिका, थः थम्हंतुं मनयात धैर्य यानाः बिज्यात ।

थ्व जगते कांछिमाया नामं कलंकित मजूमह सुं कांछिमां दत्त-धाःसा व महाप्रजापति गौतमी महारानीहे खः । प्रजापति गौतमीया जय !!

बुद्ध दर्शन

सिद्धार्थ कुमारं राज्य तोता वंसंलि, गौतमी महारानीया मने च्दंगु पुत्रस्नेह व्याक्कं छपुचः जुयाः थः कायू राजकुमार नन्दया प्रति आकर्षित जुल । अय्धका वसपोलयात सिद्धार्थ कुमार लोमनावंगु मखु । न्हिछक ला वसपोल महारानी सिद्धार्थया ख्वाः लुमंका ख्वया विमज्यागु मट्टु । किन्तु हानं नन्द कुमारया ख्वाः ख्वयाः थःगु मनयात धैर्ययाना विज्याई । थुलि तक्कनं धयातःगु दुकि सिद्धार्थया शोकं यानाः वसपोलया मिखा नापं स्यनावन । थुगु प्रकारं वसपोल महारानी च्यादंतक कष्टसिया विज्यात । गुबलें गुबलें वसपोल याकःचा च्वना च्वनीबले, वसपोलं थथे मतीलवीका विज्याई—“हरे । वमचायात छु पीड़ जुलका ! थपाय्धंगु राज्यसम्पत्ति तोता वनेत ! वयात छु मगात का ! याकनंहे वया मनोरथ पूर्ण जुयाः जितः ख्वाः क्यो वय्माः !!”

शुद्धोदन महाराज ६४.दंया बैसे थ्यन । प्रजापति गौतमी महारानी ७७ दंया बैसे थ्यन । नन्द कुमार ७ दंया बैसे थ्यने धुंकल । अय्सां नन्दकुमारयात राज्यया पाखें छुं सत्ता लहाते व्यूगु मखुनि, न विवाहहे यानाबिल । थ्वहे कारणे शाक्य खलःते छन्हू सलाह जुल । नन्द कुमारयात याकनंहे राज्य शासन लहाते बीगु निश्चय जुल । विवाह नं यानाबीगु वन्दोवस्त जुल ।

उत्ते, सिद्धार्थ कुमार नं बुद्ध जुयाः राजगृह पाखे थ्यंकः विज्यात धयागु समाचार शुद्धोदन महाराजया न्हाय्पने थ्यन । आः छुमानि,

तुरन्त दोलदो सैन्यत बियाः राजदूत छ वया भगवान् काय्के छ वत। तर सुनानं हे वसपोलयात व्वना हये मफु। वँक्व वँक्व अनरुं थात। अन्तस कालुदायी भिक्षुं—गुम्ह न्हापा शुद्धोदन महाराजाया प्रधानम्ह मंत्री खः—भगवान्यात क।पलवस्तु नगरे व्वना हल।

संयोग थपाय्च्च चूलातकि, उखेरं भगवान् बुद्ध बैशाख स्वांया-पुन्ही खुनु थ्यंकः विज्याःगुया हर्ष ; थुखे राजभवने विवाह मांग-ल्यया धुमधाम व नन्द कुमारयात राज्याभिषेक बीगु महोत्सबया तयारी। आः छुमानि, शुद्धोदन खलःते जक मखु अपितु, सकल कपिलवस्तुस च्वंपि जनताया प्रीति व हर्ष स्वदुगं बढेजुलं मयात। शुद्धोदन महाराजाया नायकत्वे, शाक्यमुनी गौतम बुद्धयात गुलि हर्षपूर्वक स्वागत यातज्जी धका पाठक पाठिकापिसंहे अनुमान याना-दिसँ। विशेष याना गौतमी महारानी थपाय्च्च हर्षित जुलकि जिंल्ला छूहे धाय्मफु। खुदँ खुदँनिसँ मछिनाच्चंगु वसपोलया नुगः बल्ल बल्ल छिन। उकिसं भं तथागतया ऋद्धि चमत्कार व गुबलें न्यने मनंगु सिचुम्से च्वंगु धर्मोपदेश न्यने दुबले वसपोलपिनि प्रीतिया अन्तहे मन्त। गपाय्च्च हर्षित जुल धाःसा, हर्ष व प्रीतिया थाःगाः मदयाः, न्हूम्ह विज्याःम्ह तथागत सम्यक् सम्बुद्धयात, अपाय्धंगु महोत्सबया उपलक्षस “भोजनया लागी कन्हे राजदरबारे विज्याहुँ” धका हे वसपोलपिसं धाय् मफुत।

कन्हेखुनु सुथे तथागत सम्यक् सम्बुद्ध थःगु वंश परम्परा लिनाः शहरे भिक्षाफवँ विज्यात। थ्व समाचार न्यनाः शुद्धोदन महाराजा, धोत्ति चो हे छखे छखे लाक व्वां व्वां बयाः भगवान्यात प्रार्थना

यानाः राजदरबारे बिज्याकल । अन वसपोलपिसं बुद्ध सहित
 भिक्षुसंघयात बांलाक भोजन भपिकल । भोजनया ज्या व्याक्क समाप्त
 ज्वी धुंसेलि भगवान् बुद्धं, मुनाच्चंपिं सकल राज-परिवारपितं धर्मो-
 पदेश याना बिज्यात । उपदेश न्यनाः सकलें सन्तुष्ट जुल । “अहो
 गुजागु ज्ञान ! धन्य ! धन्य !” धाल । थ्व बेलस प्रजापति गौतमी
 महारानी स्रोतापन्न व शुद्धोदन महाराजा अनागामी जुल ।

महाप्रजापति गौतमी महारानीयाके गुगु भाव भक्ति व स्नेह,
 भगवान् बुद्धया सदुपदेश न्यनेन्हो दुगु खः, उगु भाव भक्ति व स्नेह
 आः मखुत । आः वसपोलया भाव भक्ति व स्नेह न्हापासिबे
 गुलिखेहे गम्भीर—तर गृहसित तालं मखु, न सुं छम्ह मांम्हस्यां सुं
 छम्ह काय्मचायात याइगु स्नेह थें खः, न सुं छम्ह मिजंनं मिसायात
 याइगु थं खः, अपितु छम्ह शिष्य बा शिष्यायारूपे । गौतमी
 महारानीया आः दुगु श्रद्धा, भाव-भक्ति व स्नेह न्हापास्वया गुलिबे
 शुद्ध, निर्मल व पवित्र । आः वसपोल गौतमी महारानीं बुद्धगुणयात,
 चित्त मुंकातय्गु छ्मू थलयारूपे ज्या काय्गु स्वत । “जि काय् जि
 काय्” धका ज्वनीगु थासे, छम्ह महात्मा, गुरु, कल्याणमित्र
 भालपा कया बिज्यात ।

कन्हे खुनु नं महारानीपिसं भगवान् बुद्धयात राज-भवनेसं
 निमंत्रण यात । जब शुद्धोदन महाराजां, नन्द कुमारयात शाक्यसिंहं
 भिक्षु याना बिज्यात धयागु समाचार ताल, छक्क्यात ला सारा
 राजदरबारे च्वंपिनि न्हाय्पं तीं तीं खानाः हसं-मसं धाल । राज
 दरबारे ‘न्हिले ला ख्वेला’ धयागु हलचल फैले जुल । थ्व घटनां

यानाः नन्द कुमारया न्हूम्ह पत्नी—जीवनकाच्छ्रिया पासा—जनपद कल्याणीया मने विशेष चोट लगे जुल ।

महाप्रजापति गौतमीयात नं छक्यात ला थ्व समाचारं, काःगु द्वाले न्या फाताप्वीके थें प्वीकल । किन्तु धीरम्ह गौतमीं, थःगु चित्तयात खूब धैर्यं याना बिज्यात । अम्ह बरू वसपोलं थथे संकल्प याना बिज्यात “जि नं याकनं बुद्धशासने दुहां वनाः थ्व जीवन सफल यानाः याकनं निर्वाण प्राप्त याये ।” गोन्हुचा मदेवं भगवानं राहुलभद्रयात नं म्हासुक्क वसतं पुंकाः भिक्षु याना बिज्यात । थ्व घटनां ला मं हे राजभवने खेला-बैला जुल । आः राजभवने कायमस्तया नामं सुं मन्त, केवल मिस्तै मिस्त जक ज्वी धुं कल ।

चीवर-वस्त्र दान

राज प्रासादे च्वनाच्चंम्ह महाप्रजापति गौतमी महारानीया मने छन्हू, भगवान् बुद्धयात छुनं छुं चढे याय्गु मने लुयाः ‘छु चढे याय्’ धका मती वाय्का सोबले ‘थःगुहे ल्हातं चीवर वस्त्र छजो तयार याना बी’ धयागु निश्चय यात । अले वसपोलं कपाय् काय्के छ्वयाः, राज दरबारे च्वंपिं अनेक सखिते गुहालि कयाः, स्वयं कपाय् पयना काप थानाः, चीवर-वस्त्र छजो तयार याना बिज्यात । वस्त्र तयार याय् सिधःसेलि स्वपरिवारपिं नाप वसपोल नेम्रोधारामे वनाः भगवान्यात सास्तांग प्रणाम याना छसिलिना फेतुत । भगवान् नाप कुशल खँ ल्हाय् सिधय्का महाप्रजापति गौतमी महारानीं भगवान्यात थथे निवेदन यातः—

“भन्ते ! जिं थ्व न्हूगु चीवर वस्त्र छजो छलपोलयात चढे याय् धका थःम्हहे कपाय् फ्यना, थःम्हं तुं काप थाना, तयार याना हयागु दु ; कृपया छलपोलं जिगु उपरे करुणा तयाः थ्व न्हूगु चीवर वस्त्र छजो स्वीकार याना कया विज्याहुं ।”

गौतमीया प्रार्थना न्यनाः भगवानं थथे आज्ञा द्य्का विज्यात :—

“भो गौतमी, थ्व छंगु न्हूगु चीवर वस्त्र छजो संघयात चढे या, संघयात चढे याय्वं जितः नं चढे याःगु ज्वी संघयात नं ।”

गौतमी महारानी धाल :—“मखु भन्ते ! संघयात बीत जिके मेगु रेशम, ऊन, सुति, तास, तिन्वाया वस्त्रत यक् दु । थ्व वस्त्र जिं छलपोलयातहे धका विशेष मेहनत याना द्य्का हयागु, अर्कि जिगु उपरे विशेष अनुकम्पा तयाः थ्व न्हूगु चीवर वस्त्र छजो छलपोलंहे स्वीकार याना कयाविज्याकि ।”

महारानीया खँ न्यनाः भगवानं पुनः न्हापाथें हे लिसः बिया विज्यात । महारानीं नं अथेहे धका आवेदन यात । किन्तु भगवानं न्हापा धयाथें हे ‘संघयात हे व्यु’ धका लिसः बिया विज्यात ।

थुगु प्रकारं गौतमीया माले गौतमीं, भगवान्या माले भगवानं थः थःगु खँ स्वको स्वकोतक दुहरे याना धयाच्चन नं मुना च्वंपिं भिक्षुपिं मध्ये सुं छम्हस्यांहे थथे अथे धका थ्वीके मकु, न सुं छम्हस्यां भगवान्यात बा महाप्रजापति गौतमी महारानीयात छुं धाय् फत । थुजागु बखते आनन्द स्थविरं—गुम्हकि भगवान्या कका अमृतोदन* शाक्यया काय् स्वः—भगवान्यात थथे निवेदन यात :—

*महावस्ती (३-१७६) शुक्रोदन धया तल—पालि संज्ञा-शब्दकोष पृ० २४९.

“भन्ते महाप्रजापति गौतमी महारानी छलपोलया कौद्धिमां खः । वसपोलं छलपोलयात दुरूत्वंका, चिच्चि-पापा नका, मुले तथाः छलपोलया भरण-पोषण याना विज्यात । वसपोल छलपोलया बडो उपकारी खः । अतएव वसपोलं चढे याःगु न्हूगु चीवर वस्त्र इज्जो स्वीकार याना कया विज्यात धाःसा बेसज्जी । छलपोलया मां मदुसेलि छलपोलयात मचानिसे हेर-विचार यानाः, वसपोलं इपित साब गुण यानातःगु दु । हानं छलपोलनं वसपोलया उपकारी खः, इया धाःसा छलपोलयाहे कारणं वसपोल बुद्ध, धर्म व संघया शरणे वल । छलपोलयाहे कारणं वसपोलं पंचशील शुद्ध ज्वीकः पालन याय् सल । छलपोलयाहे कारणं वसपोल बुद्ध, धर्म तथा संघया प्रति अत्यन्त प्रसन्न जुल । हानं छलपोलयाहे कारणं वसपोल आर्य सुन्दरगु शीलं युक्त जुल । छलपोलयाहे कारणं वसपोलं चतुरार्यसत्य अवबोध याना विज्यात । अकिं भन्ते छलपोलं वसपोलया चीवर वस्त्र स्वीकार याना कया विज्यात धाःसा वसपोलयात तद्धंगु उपकार ज्वी, अनन्त पुण्य लाई ।”

आनन्दया प्रार्थना न्यनाः भगवानं वसपोलयात निम्नरूपं लिखः
बिया विज्यात :—

“आनन्द ! छं धाःगु खँसत्य खः । किन्तु आनन्द गुम्ह, व्यक्तिया कारणं सुं गुम्ह व्यक्ति बुद्धादिया शरणे वयाः शीलादि पालन यानाः धर्मज्ञान दय्की, उम्ह व्यक्ति उजाम्ह व्यक्तियात केवल नमस्कार, पूजा, आदर-मान, उपस्थान, चीवर, भोजन, वासस्थान व औषड इत्यादि दान बीमात्रं यथोचित प्रत्युपकार याःगु ज्वी मसु ।”

झिप्यता व्यक्तिगत दान

“आनन्द ! निम्न झिप्यता प्रकारया व्यक्तिगत दान दु ।

यथा :—

- (१) तथागत अर्हत् सम्यक् सम्बुद्धयात् बीगु दान ।
- (२) प्रत्येक सम्बुद्धयात् बीगु दान ।
- (३) तथागतया अर्हत् शिष्यपित बीगु दान ।
- (४) अर्हत्-फल साक्षात्कार याय्त प्रयत्न यानाच्चंपित बीगु दान ।
- (५) अनागामीपित बीगु दान ।
- (६) अनागामी-फल साक्षात्कार याय्त प्रयत्न याना च्वंपित बीगु दान ।
- (७) सकृदागामीपित बीगु दान ।
- (८) सकृदागामी-फल साक्षात्कार याय्त प्रयत्न याना च्वंपित बीगु दान ।
- (९) स्रोतापन्नपित बीगु दान ।
- (१०) स्रोतापन्न-फल साक्षात्कार याय्त प्रयत्न यानाच्चंपित बीगु दान ।
- (११) पञ्चकामं विरक्तपित अर्थात् न्यागू अभिज्ञा लाभीपित बीगु दान ।
- (१२) पृथग्जन-शीलं युक्तपित अर्थात् हिंसा, छल-कपट यानाः जीविका मयाइपित बीगु दान ।

(१३) दुःशील पृथग्जनपित अर्थात् छल-कपट हिंसा यानाः जीविका याइपित बीगु दान ।

(१४) तिर्यग्योनौ च्वंपित अर्थात् पशु-पक्षीतेत बीगु दान ।

श्व भिष्यता दानयात व्यक्तिगत दान धाई ।

“आनन्द ! थुक्केमध्ये तिर्यग्योनी च्वंपि पशु-पक्षीतेत बीगु दानया फल सच्छिदुगँ दई । दुःशील पृथग्जनपित बीगु दानया फल दोछिदुगँ दई । शीलवान् पृथग्जनपित बीगु दानया फल सच्छिदोलदुगँ दई । पञ्चकामं विरक्तपित बीगुदानया फल सच्छि करोडदुगँ दई । सोता-पन्न-फल साक्षात्कार यायूत प्रयत्न यानाजूपित बीगु दानया फल असंख्य (=अनगिन्ति) अप्रमेय्य (प्रमाणरहित) दई । सोतापन्न-पित बीगु दानया फलया बारेला खँ हे ल्हाय्माःगु मडु ! अक्क सक्क-दागामी.....इत्यादिपित बीगु दानया फलया बारेला धाय्गुहे छु ?

न्हेता संघदान

“आनन्द ! श्व न्हेता संघगत दान दु । यथा :—

(१) बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघ व भिक्षुणीसंघयात बीगु दान ।

(२) तथागत परिनिर्वाणं लिपा भिक्षुसंघ व भिक्षुणी संघयात बीगु दान ।

(३) भिक्षुसंघयात जक बीगु दान ।

(४) भिक्षुणीसंघयात जक बीगु दान ।

(५) दान बीत संघयापाखें जितः थोम्ह भिक्षुपिं व भिक्षुणीपिं

बिया बिज्याहुँ धका बीगु दान ।

(६) दान बीत संघयापाखें जितः थोम्ह भिक्षुपिं बिया बिज्याहुँ धका बीगु दान ।

(७) दान बीत संघयापाखें जितः थोम्ह भिक्षुणोपिं बिया बिज्याहुँ धका बीगु दान ।

आनन्द ! थ्व न्हेता दानयात संघगत दान धाई ।

“आनन्द ! भविष्य काले भिक्षु धयापिं केवल नामधारीपिं (=योत्रभू) ज्वी, केवल गःपते काषाय वस्त्र हिनीपिं (=काषायकण्ठा) ज्वी दुःशील, पापीपिं ज्वी । मनुतेसं संघया नामं उजापिं पापधर्मीं दुःशीलपित दान बी । उजागु समये बीगु संघगत दानया फलहे नं जिं असंख्येय्य, अप्रमेय्य धाय् । अतएव आनन्द ! लुकथं हे व्यक्तिगत दान, संघगत दान स्वया श्रेष्ठ मजू ।

Dhamma.Digital

दान विशुद्धि

“आनन्द ! निम्न प्यता किसिमं दान या विशुद्धि ज्वी । यथाः—

(१) आनन्द ! गुलिं दान दाताया पाखें विशुद्धि ज्वी प्रति-
प्राहकया पाखें (काइम्हसिया पाखें) मखु, (२) गुलिं दान प्रति-
प्राहकया पाखें विशुद्धि ज्वी दाताया पाखें मखु, (३) हानं गुलिं
दान न दाताया पाखें विशुद्धि ज्वी, न प्रतिप्राहकया पाखें, (४) हानं
गुलिं दान दातायापाखें नं विशुद्धि ज्वी, प्रतिप्राहकया पाखें नं ।

गथे धाःसा आनन्द !—(१) गुगु दान बीगु बखते दायक
शीलवान कल्याण धर्मी व प्रतिप्राहक दुःशील पापधर्मी ज्वी, उगु बखते.

व दान दायकया पाखें विशुद्धि ज्वी । (२) गुगु दान बीगु बखते दायक दुःशील पापधर्मी जुयाः प्रतिग्राहक शीलवान् कल्याण धर्मी ज्वी, उगु बखते व दान प्रतिग्राहकया पाखें विशुद्धि ज्वी । (३) गुगु दान बीगु बखते निगुलिं पक्षयापिं व्यक्तित दुःशील पापधर्मी ज्वी, उगु बखते व दान न दायकया पाखें विशुद्धि ज्वी, न प्रतिग्राहकया पाखें । (४) हानं गुगु दान बीगु बखते दायक पक्ष नं प्रतिग्राहक पक्ष नं शीलवान् कल्याण धर्मी ज्वी, उगु बखते व दान निखलःसिया पाखें विशुद्धि ज्वी । आनन्द ! थ्व प्यता दानया विशुद्धि खः* ।”

आनन्द स्थविरयात तथागत सम्यक् सम्बुद्धं उपर्युक्त दानया खँ विश्लेषण याना उजुं दय्का बिज्यागु खनाः, प्रजापति गौतमी महारानी साब खुशि जुयाः भगवान् बुद्धयात दानबी धका हयातःगु न्हूगु चीवर वख्ख ब्रजो बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघयात चढ याना बिज्यात ।

शुद्धोदन महाराजाया देहत्याग

कथःथें भगवान् राजगृहे बिज्यात । अन वेलुवनारामे द्वितीय वर्षावास याना बिज्यात । तृतीय व चतुर्थ वर्षावास नं राजगृह वेलुवनारामेसं याना बिज्यात ।

भगवान् बुद्ध, बुद्ध जुया न्यादं दत्त । शुद्धोदन महाराज ६७ दंया बैसे थ्यन । वृद्धतां वसपोलयात त्यला हल । ब्याधिं वसपोलयात स्वत्ताक ज्वनाहल । छन्हू, शुद्धोदन महाराजा तस्सकं उसाय् मन्त । उखे वेलुवने बिज्यानाच्च्वंह शाक्यसिंहया सुथ न्हाप्पनं दनाः, सदा-

यार्थं महाकरुणा समापत्ति ध्याने च्वनाः लोकयापाखे ध्यान-दृष्टि स्वया
बिज्याःबले, थः अबुजु शुद्धोदन महाराजा रोगं पौडित जुयाः थःत
दर्शन यायुगु इच्छा यानाच्चंगु खंकाः, आनन्द नन्दादि श्रावक
भिक्षुपिं च्वना, तथागत कपिलवस्तु नगरे बिज्यात । अन वसपोल
नेप्रोधारामे च्वना बिज्यात ।

यथासमये भगवान् राजभवने बिज्यात । उसाय् महुम्ह अबु
शुद्धोदन महाराजाया छ् यने लाहा तथाः वसपोलंमैत्री याना बिज्यात ।
नन्द स्थविरं जुजुया जवगु लाहा च्वनाः मैत्री याना बिज्यात ।
आनन्द स्थविरं खवगु लाहा च्वनाः मैत्री याना बिज्यात । सारिपुत्र
महामौद्गल्यायन स्थविरपिसं नं महाराजाया म्हे लाहा तथाः मैत्री
याना बिज्यात । बुद्ध प्रमुख श्रावकसंघपिं वयाः वसपोलयात उगु छ्दं
मैत्री याःगु खनाः, शुद्धोदन महाराजाया मन साब याउंसे च्वन ।
वसपोलया शारीरिक वेदना व्याक्क अनवँ थनवँ मदेक शान्त जुल ।
वसपोल थपायुच्च खुशि जुलकि वसपोलया प्वाकः प्वाकः गनाच्चंगु
मिखां हर्ष रुवभिधाः बाः बाः वल । थ्वबेलस महाकारुणिक शाक्च-
सिंहं वसपोलयात अनित्य युक्तगु धर्मोपदेश याना बिज्यात । अनित्य,
दुःख व अनात्मया उपदेश न्यनाः शुद्धोदन महाराजा, श्वेतच्छत्रया
कसं च्वना, तृष्णाक्षय जुयाः अनसं अहंत् जुया बिज्यात । अरहत्
जुयाः न्हेनु दुखुनु वसपोल सदाया निति अनुपादिशेष परिनिर्वाण
जुया बिज्यात । थ्व बेलस वसपोलया आयु ६७ दँ दुगु जुल* ।

शाक्य राजखलःते नायो शुद्धोदन महाराज महुगु समाचार,

* भगवान् गौतम बुद्ध पृ० ८३ ।

कपिलवस्तु नगरं ह्यगुलिं वायुं फैले जूथे फैले जुल । अनेक शाक्य
ज्ञातिबन्धुर्पि एकत्रित जुल । बुद्ध सहित सकल शाक्यखलःत मुनाः
शुद्धोदन महाराजाया अन्तिम सत्कार यात ।

थ्व घटनां याना महाप्रजापति गौतमी महारानीया चित्ते तस्सकं
विरक्त जुल । वसपोल्यात गृहवासं छप्ति हे मय्ल । याकनं हे
प्रब्रज्या ज्वी माल धका मती ल्वीका बिज्यात । तर भगवान्या अनु-
मति मद्यक्कं मजीगु जूयान्तिं भगवान् नापलानाः प्रब्रज्याया लागी
प्रार्थना याय्गु मने तथाच्चन । किन्तु भगवान् याकनं हे राजगृहेसं
लिहां बिज्यात ।

गृहत्यागाया संकल्प

ह्यगु समये भगवान् बुद्ध कपिलवस्तु नगरे नेप्रोधारामे बिज्यात ।
उगु बखते अन शाक्य राजकुमारपिं व कोलिय राजकुमारपिनि
दथ्वी रोहिणी नदी - निखलः सियां मंकाःगु खुसि—या बारे ल्वापु
जुयाः निखलं राजकुमारपिं स-शस्त्र नदीया सीथे सलंसः मुना च्वन ।
थ्व खं सियाः तथागत सम्यक् सम्बुद्ध उगु घटनास्थले बिज्याना
छथाय् सिमाक्वे च्वना बिज्यात ।

राजकुमारपिसं भगवान्यात खनाः निखलं राजकुमारपिं वसपो-
ल्या न्होने वन । वसपोलं राजकुमारपिके स-शस्त्र खुसि सीथे मुना
च्वंगुया कारण न्यना बिज्यासेलि इमिसं रोहिणी नदीया कारणे
युद्धज्वीत सनाच्वंगु धका धाल । भगवानं इमित क्रोथ्यानाः ल्वाय्गु
ठीक मजू धका समयानुकूल उपदेश याना बिज्यासे कलहविवादसूत्र*

* मुत्तनिपात ।

आत्मदण्ड सूत्र* व्याख्यान याना बिज्यात । थुलि उपदेश न्यने
 धुंसेलि इपिं सकलें मिले जुल । राजकुमारपिनि क्रोध व्याकृ शान्त
 जुल । भगवान् बुद्धं क्रोध व वैरीभावया अनेक दोषखँ कनाः राज-
 कुमारपित फन्दन जातक दइभ जातक, लट्किक जातक तथा वट्टक
 जातकया खँ उजुं दय्का बिज्यात । थुगु प्रकारं वसपोलं शाक्य व
 कोलिय राजकुमारपिनि ल्वापुयात शान्त यानाः इमित परस्पर मिले
 याना बिज्यात । थ्वहे कारणे तुं वसपोलं राजकुमारपित शाक्य व
 कोलिय खलःत छम्हहे मां-बौयापाखें दुपिं दाजुकिजा तताक्यहेपिनि
 सन्तानत खः धका शाक्य कोलियते न्हापांनिसेंयागु इतिहास वंशा-
 वली खँ आज्ञा दय्का बिज्यात । थ्व खँ न्यनाः राजखलःत निखलं
 अतिकं सन्तुष्ट जुल । थुकियाहे फलस्वरूप कोलिय राजखलःतेसं
 २५० म्ह राजकुमारपित व शाक्य राजखलःतेसं २५० म्ह राज-
 कुमारपित प्रव्रजित याकल ।

लिपा भिक्षु जूपिं राजकुमारपिनि चित्त, थःथः मिसाते कारणे
 भति चंचल जूगु सीकाः, भगवान् बुद्धं इमित कपिलवस्तु नगरं उत्तर-
 पाखे च्वंगु महाबने व्वना यंकाः अन अनेक पहार पर्वत क्यनाः
 कुणाल जातक कनाः विषय-वासनाय् मन मवनीपिं याना बिज्यात ।
 जातकया खँ न्यनाः इमि मन निश्चल जुल । अले भगवानं गुगु बुद्ध-
 पिनि धर्मखँ खः, उगु प्यंगू आर्यसत्यया खँ कनाः सकसितं आर्यपुरुष
 याना बिज्यात । उकिमध्ये दकेसिबे क्वेच्चंम्ह स्रोतापन्न, दकेसिबे क्वे
 च्वंम्ह अनागामी । न अरहत् न पृथग्जन । थुलि यानाः बिज्याय्

* सुत्तनिपात ।

धुंसेलि वसपोलं हानं भिक्षुपितं बिदर्शना ध्यानया उपदेश यानाः सकसितं अर्हत् याना बिज्यात । अले न्यासः भिक्षुपि व्वनाः वसपोल पुनः नेम्रोधारामे बिज्यात ।

शाक्य व कोलिय भिक्षुपितं थःथः मिसातेसं पुनः अनेक खँ न्यंकल । वसपोलपिसं, “आः जिपिं गृहस्थी ज्वी धका छिमिसं घना म्हगसे नं खने मोल । छिमि थः माःमाःगु कर्तव्य पालन या” धका घाल । थव खँ न्यनाः शाक्यकुमारीपिं सकस्यां निराश जुल ।

मिजां-मिजांदकः राजभवने च्वनाच्चंम्ह महारानी प्रजापति गौतमीया मने छन्हू — “आः गय्याना प्रव्रजित ज्वी ?” धका बिचाः यानाः “भगवान्याथाय् वनाः प्रव्रज्या प्वं वने माल” धका मती तथाः बिज्यात । उखे कोलिय व शाक्यकुमारपिं भिक्षु जूगुलिं यानाः इमि प्रत्येक मिसात नं, “राजकुमारपिं जति भिक्षु जूसेलि मीपिं जक छाय् छँ च्वं च्वनेगु ?” धयार्थे मती लुयाः, “महाप्रजापति गौतमी महारानीयाथाय् वनाः वसपोलया गुहालि कया प्रव्रजित ज्वीमाल” धका न्वासलः शाक्य कुमारीपिं प्रजापति गौतमी महारानीयाथाय् वन । अन इमिसं महारानीयात व्याक खँ निवेदन यात । महारानीयात ला अगःचा मालां दगःचा लूथे जुल । याकःचा जुया चिन्तित जुयाच्चंम्ह महारानीयात ला थव साबहे तद्धंगु वासः थं जुल । आः छुमानि, न्यासल शाक्य कुमारीपिं नापं वसपोल नेम्रोधारामे वन । वनाः भगवान्यात सादर चन्दना याना छसिलिक फेतुत । कुशल खँ ल्हाय धुंसेलि महाप्रजापति गौतमी महारानी भगवान्याके थथे पार्थना यात :—

“भन्ते ! जिपिं मिसातेत नं तथागतया धर्म-विनये प्रब्रजित ज्वीगु बचन बिया बिज्यात धाःसा जिपिं मिसाजातिपिनि महान कल्याण ज्वी ।”

गौतमी महारानीया खँ न्यनाः भगवानं थथे आझा जुयाः बिज्यात :—

“भो गौतमी, स्त्रीजातिपितं तथागतया धर्म-विनये प्रब्रज्या याय्गु इच्छा छता छं याय्मते ।”

भगवान्या लिसः न्यनाः महारानीं स्वको स्वको तक जिलाहा जुयाः स्त्री जातिपितं प्रब्रज्या याय्गु बचन फवन । परन्तु भगवानं स्वकोतक नं ‘इच्छा याय्मते’ धकाहे धया बिज्यासेलि गौतमी महारानी अतिकं दुःखी जुयाः, “आः छुयाय् ! भगवानं मिसातेत प्रब्रज्या याय्गु बचन बिया बिमज्या !” धका मन कतुका, अतिकं अपशोस यानाः मिखाय् खोभि जाय्क तथा, नुगः मड्डिका, भगवान्यात सास्तांग दण्डवत् यानाः प्रदक्षिणा यानाः ल्याहाँ बिज्यात ।

भगवान् नं इच्छानुसार कपिलवस्तु नगरे च्वना बिज्यानाः लिपा कथःथें वैशाली बिज्याना कूटागार विहारे च्वना बिज्यात ।

गृहत्याग

कपिलवस्तुया राजभवने थौं-कन्हे न्हापार्थें चह-चक मदु । यद्यपि अनया सजि-सजाव न्हापा गथे अथेहे तिनि, अय्सां ज्वाहं थीगु मतः आकां भाकां फ्वाक्क सौगुथें भवन छगुलिं बुलुस्से च्वं । थुजागु थासे यशोधरा देवी छम्ह हाःना मदुम्ह, लँ दापाजुया मसाने लाना-च्वंम्ह, सुं छम्ह अबलाथें च्वंक असहाय जुयाः नुगःजक मड्डिका

च्वन । लार्द्धिं मलार्द्धिं वसपोलयात थः प्रियपुत्र राहुल भद्रया स्वाः
लुमंसी वइगु, थः स्वामी तथागतया स्मरण नं भल भल ज्वीगु । छक्क
छक्क थुजागु स्मरण ज्वीबले वसपोलं थःत थम्हं चायूके मफु । थुगु
प्रकारं जक मती ल्वीका वसपोल ठकीत जुल । अन्तस वसपोलं थथे
निश्चय यात “भगवान्याथाय् वनाः अवश्यनं प्रव्रजित ज्वी ।”

उखे प्रजापति गौतमी नं छ्यो कच्छुका, नुगः कोत्वीका विहारं
लिहां वल । माःजु व भौ निम्हसिया मने उत्तिं उत्तिं वैराग्यं जाय
च्वन । वसपोलपित पलखहे छ्ये च्वने मन्दुगु मखे धुकल । तर
छुयाय् नारी जीवन ! याकचा गनं वने गथे ? प्रतिबन्ध भतिचां
मया ।…… अन यशोधरा देवी माःजुम्हसित थः भगवान्याथाय्
वनाः प्रव्रजित जूवनेगु खँ कन । गौतमी महारानी धाल— “भो प्रिय
भमचा मय्जु, छन्त जिं प्रव्रज्या ज्वीमते धकाला कदाचित धाय्
मखु । छ जकला छु जि नं प्रव्रजित मजुसे तोते मखु । किन्तु भमचा
मय्जु, छ याकचा वनाः गय्याना भगवान्याके प्रव्रज्या फवनेत्यना ?
न्हापाहे ला छ वसपोलनाप छसः खँ ल्हाय् मछाम्हा आः, छं गय्याना
वसपोल नापं जवाल-सवाल यानाः खँ ल्हायत्यना ? अकिसं न्हापाथे
एकान्ते लाका खँ ल्हाय् धयागुला घना म्हागसे हे खने मो । अतएव
आःयात छ छेँसं च्वना च्वं । जितःहे ला वसपोलं प्रव्रज्या ज्वीगु
बचन बिया बिमज्यानि, छन्त गय्बी ? जि वनाः न्हागु यानानं
प्रव्रज्या ज्वीगु वचन काये, अले छ वयाः प्रव्रजित जू ।” यशोधरा
देवी मांजुम्हसिया खँ उचित भालपाः स्वीकार याना काल ।

भमचा मय्जु यशोधरा देवीयात थथे धयाः थःम्हं मतील्वीकल,

“आः गय्याना प्रव्रजित ज्वी ?” अनेक कल्पना याय् धुंसेलि अन्तस वसपोलं थः थःम्हं तुं काषायवस्त्र धारण यानाः भगवान्याथाय् वनेगु निश्चय यात । उखे पासा वयाच्च्वंपिं शाक्य कुमारीपिसं नं थुगु उपाययात ठीक भापिल । गौतमी महारानीया मने—“जि स्वर्थं सँ खानाः काषायवस्त्र धारण याना वंसेलि जि थुजाम्ह बुढियात भगवानं गबले बचन बिया बिमज्याई । मां धका बचन बिया बिमज्यासां म्हासुगु वसतं पुने धुंम्हसित हानं गथै छें लितछूवे धयागु विचारं ला अवश्य बचन बिया बिज्याई ।”

थुलि मने निश्चय यानाः नौ सःतके छ्वया राजभवनेसं शीर मुण्डन यानाः, वस्त्र फेरे याना छम्ह साधुनीया भेष कयाः, वैशाली बिज्यायत् तयार जुल । न्यासल शाक्य कुमारीपिसं नं म्हतिं म्हतिं सँ खानाः काषायवस्त्र धारण यात । राजकर्मचारीपिं व शाक्य थः थितिपिं आपलं वयाः वसपोलयात गंचल । किन्तु वसपोलं सुयागुं खं मन्यंसे वैशाली वनेगु हे निश्चय यात । अले गुलिस्यां रथ तयार यात, गुलिस्यां उलंकाथ तयार यात । परन्तु गौतमी महारानीं छम्हसियाहे खं मन्यंसे न्यासिवनेगुहे निर्णय यात । कारण, प्रव्रज्या ज्वीत रथवाहनादिस च्वना वने बले भगवानं, “उलिहे दुःखसी मफुपिसं छु श्रमण जीवन हना नई” धका धाई धयागु भयं । अयसां वसपोल कपिलवस्तु नगरं पिहां बिज्याः बले वसपोल नापं राजकर्मचारीपिं माच्छि साथे वन । लें थासे थासे बासं च्वनेगुया प्रबन्ध यात । नयगु त्वनेगु नं व्याक कबिका यंकल । देश छगुलिं हुनुनुनु थ्वेक महा-प्रजापति गौतमी महारानी भिक्षुणी ज्वीत कपिलवस्तु तोता बिज्यात ।

प्रव्रज्या लाभ

बुलुहुं वसपोल वैशाली थ्यन । छर्सिनिसें कूटागार विहारे थ्यंकः
 विज्यात । म्ह छम्हं भ्वीसे च्वंकः धुलं जाया च्वन । तुती पवँ पवँ
 गानाच्वन । थासे थासे पालितःले छ्यंगु च्वच्वटुला च्वन । जूनं
 गुबले मज्जी ! गुबले पलाछि मनंम्ह, राज ऐश्वर्ये च्वना च्वंम्ह,
 उकिसं ८० दँ मछिं दुम्ह बुढी ! छकोतलं उल्लिमछिं लँ न्यासि वंगु !
 तर मनया बेगे थ्व ब्याक्क कष्ट वसपोलया नितिं छुंथे' नं मच्वं ।
 विहारे थ्यंसेलि छकतलं विहार दुने दुहां वनेगु साहस याय् मफुत ।
 भगवानं छुं धाइला धयागु भय मने जुया च्वन । हानं छुं गथे'
 जुयाः भगवानं वचन हे मबिल धाःसा, काषायवस्त्रं पुने धुंका
 छुं याय् का ? धयाथे' मने सन्देह जुया च्वन । वसपोलं वचनहे बिया
 विमज्यात धाःसा वसपोलया विरोधे थथे यानाज्जीगु नं कदाचित्त
 उचित्त मजू धयागु अनेक प्रकारं मने कल्पना लुया पिलाक्क थर थर
 खाकाच्वन । अकिं वसपोल शून्य निःशब्दगु विहारे थ्यंकः विज्याना
 नं दुने दुहां वने मफयाः, दुःखी दुर्मन जुयाः सुकु सुकुं ख्वया,
 मिखाय् जाय्क ख्वभी तथा लुखा खल्वीसं भवाताहां दना च्वन ।
 तलं कुहां विज्याःम्ह आनन्द स्थविरं, तुतिताति मंकः, म्ह छम्हं भ्वीसे
 च्वंकः, सुकु सुकुं ख्वयाच्वंम्हं, गौतमी महारानी खनाः, "छाय् छपिं
 भो गौतमी, थथे दुःखसिया थुगु रूपं थन च्वनाः ख्वया च्वनागु ?"
 धका न्यन ।

प्रजाप्रति गौतमी महारानो थथे धयाः लिस्सः बिलः—

“छुं याय्ले भन्ते, भगवानं मिसातेत तथागतया शासने प्रव्रजित्त

ज्वीगु अनुमति बिया बिमज्या । गुलि बिनित्त याना नं छं लगे मज्जुसेलि !”

“अय्जूसा भो गौतमी महारानी, जिं भगवान्याके मिसातेत तथागतया शासने प्रब्रजित ज्वीगु अनुमति कया महःतले छलपोल थनसं च्वना बिज्याहुँ” धयाः आनन्द स्थविर भगवान्याथाय् बिज्यात । अले भगवानयात दण्डवत् यानाः छसिलिक्क फेतुना भगवान्यात थथे निवेदन यात :—

“भन्ते भगवान्, महाप्रजापति गौतमी महारानी भगवानं मिसातेत तथागतया धर्म विनये प्रब्रजित ज्वीगु अनुमति बिया बिमज्या धका दुःखी दुर्मन जुयाः, थः थःम्हंतुं सँ खाना काषायवख पुना तुतिताति मंक , म्ह-म्हि भ्वैसे च्वंक, साबहे कष्ट सिया कपिलवस्तु नगर-निसें हे न्यासि धयाः, विहारया लुखा खल्वी च्वना सुकुसुकुं ख्वया च्वन । भन्ते भगवान्, मिसातेत नं तथागतया शासने प्रब्रज्या याना बिज्यात धाःसा इमित साब उपकार ज्वी । बिया बिज्याकि भन्ते मिसातेत प्रब्रज्या ज्वीगु अनुमति ।”

“आनन्द ! छं थुके इच्छा याय्मते” धका भगवानं लिसः बिया बिज्यात ।

अय्सां आनन्द स्थविरं मिसातेत प्रब्रज्या बौकेया लागी स्वक स्वकतक भगवान्याके अनुमति पवन । किन्तु भगवानं स्वकतकनं अथेहे धया लिसः बिया बिज्यात ।

अथे जूसैलि आनन्द स्थविर नाजवाब जुल । वसपोल पलख सुमुक च्वना बिज्यात । तर वसपोलया मन मच्चं । अकिं वसपोलं

थथे मती तल—“भगवानं मिसातेत प्रब्रज्या ज्वीगु अनुमति बिया बिमज्या, आः गथे याय्गु ? खै मखु बा ! मेगु.हे खै क्यना, मेकथं हे अनुमति फवने मालि !”

थुली मने निश्चय यानाः आनन्द स्थविरं भगवान्याके थथे प्रश्न यात :—

“मखु भन्ते ! मिसातेसं छेँ-बुँ तोताः श्रमण जीवन कयाः, तथा-गतया धर्म विनये च्वनाः स्रोतापन्नादि अर्हत् फल साक्षात्कार याय् मफुला ?”

“फु आनन्द !”

“अय् जूसा भन्ते ! प्रजापति गौतमी महारानी छलपोलया साब उपकारी खः, छलपोलया चिधिमां खः, छलपोलया मांया सद्दे क्यहें नं खः । छलपोलया मां स्वर्गबास जुसेलि छलपोलयात वसपोलं दुरु त्वंका चिचि-पापा नका, छपिनि खी-चो कयाः, छलपोलयात अनेक बिचाः यानाः छलपोलयात बोलंका बिज्यात । अतएव भन्ते ! मिसातेत प्रब्रजित ज्वीगु अनुमति बिया बिज्यात धाःसा प्रजापति गौतमी सहित आपालं स्त्रीजातिया कल्याण ज्वी !”

भगवानं धया बिज्यात :—

“आनन्द ! अय्सा यदि प्रजापति गौतमी महारानीं निम्न च्यागू विशेष नियम पालन याय्गु कराल याःसा, वहे गौतमीया प्रब्रज्या व उपसम्पदा ज्वी !”

च्यागू विशेष नियम थथे :—

“(१) उपसम्पदां सच्छिदँ दुम्ह भिक्षुणीं नं उखुनुतिनि उप-

सम्पदा जूम्ह भिक्षुयात अभिवादन, प्रत्युपस्थान, नमस्कार तथा आदर-सत्कार याय्माः । थ्व नियम सत्कारपूर्वक, गौरवपूर्वक मान तथाः भक्ति तथाः जीवनकाच्छि उल्लंघन याय् मज्यू ।

(२) भिक्षुणीपिसं भिक्षु आश्रम मदुगु आवासे वर्षावास याय्-मज्यू । थ्व नियम नं जीवनकाच्छि उल्लंघन याय् मज्यू ।

(३) प्रत्येक निगू हत्ताय् भिक्षुणीपिं भिक्षुपिंथाय् वनाः, थ्व गुगु उपोसथ खः धका व भिक्षुणीपित उपदेश याईम्ह भिक्षु दुला मदु ? धका न्यने फ्य्केमाः । थ्व नियम नं ० जीवनकाच्छि उल्लंघन याय्मज्यू ।

(४) वर्षावास च्वने धुंपिं भिक्षुणीपिसं भिक्षु व भिक्षुणी संघयाथाय् वनाः दृष्ट, श्रुत व परिशंकितया हिसावं पवारणा यायमाः । थ्व नियम नं ० जीवनकाच्छि उल्लंघन याय् मज्यू ।

(५) गुरु धर्मे (संघादिशेषादि दोषे) लाःम्ह भिक्षुणीपिसं निगुलिं संघसभाय् वनाः छगू हत्ता तक मानात्मता पालन याय्माः । थ्व नियम नं ० जीवनकाच्छि उल्लंघन याय् मज्यू ।

(६) निदँ तक खुगू शिक्षा* बांलाक पालन याय् धुंम्ह शिक्ष-माणविकां भिक्षु व भिक्षुणी निगुलिं संघसभाय् वनाः उपसम्पदा फत्रेनेमाः । थ्व नियम नं ० जीवनकाच्छि उल्लंघन याय् मज्यू ।

(७) भिक्षुणीपिसं छुकथं हे भिक्षुपित निन्दा व उपहास याय् मज्यू । थ्व नियम नं ० जीवनकाच्छि उल्लंघन याय् मज्यू ।

*पंचशील व विकाल भोजन शिक्षा ।

(८) थर्निनिसें भिक्षुपिनि प्रति भिक्षुणीपिनि म्हुतुप्वाः तित, भिक्षुणीपिनि प्रति भिक्षपिनि म्हुतुप्वाः चाल। थ्व नियम नं० जीवनकाच्चि उल्लंघन याय् मज्जू।

“आनन्द ! यदि प्रजापति गौतमी महारानी उपयुक्त च्यागू विशेष नियमयात स्वीकार याना काल धाःसा, वहे गौतमीया उपसम्पदा व प्रब्रज्या जुई।”

अले आनन्द स्थविरं व च्यागू नियम न्नेवेका, प्रजापति गौतमी महारानीयात कनाः, यदि थ्व च्यागू विशेष नियम छलपोलं स्वीकार यात धाःसा भगवानं वहे छलपोलया प्रब्रज्या व उपसम्पदा जुई धका आज्ञा जुया बिज्याःगु दु धका नं कन। थथे खँ कना वसपोलं प्रजापति गौतमी महारानीयात थथे धाल :—

“यदि गौतमी, छलपोलं थ्व च्यागू नियमयात जीवनकाच्छि पालन याय् धका स्वीकार याना बिज्यात धाःसा थ्वहे छलपोलया प्रब्रज्या व उपसम्पदा जुल।”

आनन्द स्थविरया खँ न्यनाः गौतमी महारानीया मन थपाय् च्व याउंसे च्वन कि कपाय् छु याउंसे च्वनी ! वसपोलया मने च्वंगु सन्देह व भय व्याक दूर जुल। वसपोल साब प्रसन्न जुल। अर्कि वसपोलं आनन्द स्थविरयात थथे निवेदन यात :—

“भो भन्ते आनन्द, गथे सुं छम्ह बांलाकेमाःम्ह धांचा याय्-माःम्ह, समायाय्-माःम्ह मनूयात, बांबांलागु स्वांमा, अतर, पाउदर, वसः तिसा इत्यादि प्राप्त ज्वीबले वं उकीयात गुलि प्रसन्नतापूर्वक निपालाहातं छ् यने फयाकाई, अथेहे भन्ते ! जि थ्व च्यागू विशेष

नियमयात जीवनकाच्छि उल्लंघन याय् यज्युगु धका सीकाः सादर
छ्द्यने फया काये ।”

प्रजापति महारानीया लिसः न्वनाः आनन्द स्थविर भगवान्या-
थाय् वनाः वसपोल्यात प्रजापति गौतमी महारानीं व च्यागू विशेष
नियमयात जीघनकाच्छि पालन याय् धका कराल यात धका भगवा-
न्यात निवेदन यात ।

आनन्द स्थविरया लँ न्यना भगवानं थथे उजुं दय्का बिज्यातः—

“आनन्द ! यदि मिसातेत तथागतया धर्म-विनये प्रब्रज्या ज्वीगु
अवकाश प्राप्त मजूगु जूसा थ्व ब्रह्मचर्य शासन दोलछि दँ तक स्थीर
ज्वीगु, किन्तु आः मिसातेत प्रब्रज्या प्राप्त जूगु निंति थ्व ब्रह्मचर्य
शासन न्यासः दँ तक जक स्थीर ज्वी । गथे आनन्द ! यक् मिसात
व भतिचा मिजंत च्वना च्वंगु छें खुँतेसं अपुक्क हे स्यंकी, अथेहे
आनन्द ! गुगु धर्म-विनये मिसातेत प्रब्रजित ज्वीगु अवकाश प्राप्त
ज्वी उगु धर्म-विनये ब्रह्मचर्य शासन चिरस्थायी ज्वीमखु .....।
गथे आनन्द ! सुं मनूनं तदंगु पुखुली च्वंगु लः पिने वने न्ह्यो हे पुखु-
छ्चाख्यरं पःखा दनाः लः लिक्की, अथे हे जिं आनन्द ! न्ह्यवःहे
भिक्षुणीपित जीवनकाच्छि उल्लंघन याय् मज्युगु च्यागू विशेष नियम
दय्का विया ।*

शिक्षा-प्रेम

थुकथं भिक्षुणी ज्वीधुंसेलि महाप्रजापति गौतमी भिक्षुणीया
मने, “अहो ! वल्ल वल्ल दुर्लभगु प्रब्रज्या सम्पत्ति प्राप्त जुल” धका

* भिक्षुनीकखन्ध—चुल्लवग ।

सन्तोष जुल । सन्तोष जुयाः वसपोलं उत्तरोत्तर पालन यानार्थकेमाःगु
शीलया बारे विचार यासे थथे मने ल्वीकल :—

“गथे रत्न जरित तिसां तियाच्चंम्ह न्हूम्ह भमचा, थःगु छ्ंयने
च्चंगु तिसा लुसां कुतुं वनी धयागु भय कया बडो संयम यानाज्वी,
अथेहे जिं नं थ्व च्यामू नियमयात बांलाक संयम यानाः पालन
याय्माः । थ्व न्यासलः शाक्यकुमारीपिनि बारे नं जिं छु छु नियम
पालन याय्माः खनि ? अथवा थुपिं नापं गुकथं व्यवहार याय्माः
खनी ?”

थुलि कल्पना यानाः महाप्रजापति गौतमी भिक्षुणी भगवानया-
थाय् वन । वनाः सादर दण्डवत् यानाः छसिलिक्क फेतुनाः थथे निवे-
दन यात :—

“भन्ते ! भगवान्, आः थ्व शाक्य कुमारीपिनि बारे जिं गुकथं
व्यवहार याये ?”

भगवानं थ्वहे कारणे गौतमी भिक्षुणीयात अनेक धर्मोपदेश
बियाः प्रसन्न यानाः [सन्तुष्ट यानाः, “इमित भिक्षुपिंथाय् यंका
भिक्षुणी यानाः उपसम्पन्न याय् योग्य” धका धया विज्यात ।

प्रजापति गौतमी भिक्षुणी ‘तथास्तु’ धयाः लिहां वने धुंसेलि,
भगवान् बुद्धं भिक्षुपिंत सःताः, “भिक्षुपिं ! थनिंसिं भिक्षुपिसं भिक्षु-
णीपिंत उपसम्पदा याय्गु अनुमति बिये” धका उजुं दय्का
विज्यात ।

अले प्रजापति गौतमी भिक्षुणीं इमित भिक्षसंघे यंका विधिवत्
ज्ञप्ति चतुर्थ कर्मवाक्यद्वारा उपसम्पदा यात ।

छन्हूया दिने भिक्षुणी आश्रमे च्वनाच्च्वंम्ह प्रजापति गौतमी भिक्षु-
णीया मने छु लुलथे मस्यु, आनन्द स्थविरयाथाय् वनाः सादर
वन्दना यानाः थथे निवेदन यात :—

“भन्ते आनन्द ! भगवान्याके छगू बरदान प्रार्थना याये । व छु
धाःसा—भगवानं भिक्षु व भिक्षुणीपिनि दथ्वी थकालिया हिसाबं
वन्दनादि मान आदर तय्गु नियम छगू दय्का बिज्यात धाःसा
उत्तमज्जी ।”

गौतमी भिक्षुणीया खँ न्यनाः आनन्द स्थविरं भगवान्याथाय्
वनाः थव खँ निवेदन यात । भगवानं थथे धया बिज्यात :—

“आनन्द ! तथागतं मिसातेत अभिवादनादि याय्त अवकाश
बीगु सम्भव मदु । आनन्द ! गुगु थव अन्य तीर्थकते दुराख्यातगु
थासेहे मिसातेत अभिवादनादि याय्गु नियम मदु धाःसेलि तथागतं
थुकियात गथे अवकाश बी ?”*

भगवान्या वचन न्यनाः आनन्द स्थविरं प्रजापति गौतमी भिक्षु-
णीयात उक्तं हे उत्तर बिया बिज्यात ।

आनन्द स्थविरयात थुलि धयाबिज्याना भगवानं थवहे प्रसंगे
भिक्षुपित आमंत्रण यानाः थथे धयाबिज्यात :—

*अट्टानमेतं आनन्द अनवकासो यं तथागतो अनुजानेत्प मातुगामस्स
अभिवादनं, पच्चुपट्टानं, अञ्जलिकम्मं, सामीचिकम्मं । इमेहि नाम आनन्द !
अञ्जलित्थिया दुरक्खाता धम्मा मातुगामस्स अभिवादनं पच्चुपट्टानं, सामीचि-
कम्मं न करिस्सन्ति, किमप्य पन तथागतो अनुजानिस्सति मातुगामं अभिवादनं
पच्चुपट्टानं, सामीचिकम्मन्ति ।—भिक्षुणी त्रिभगे, चुल्लवग्ग ।

“भिक्षुषिं ! मिसातेत अभिवादनादि आदर सम्मान तये मज्जू;
गुम्हस्यां तई वयात दुष्कृत्य आपत्ति लाई ।”

छन्दु प्रजापति गौतमी भिक्षुणी भगवान्याथाय् वन । वनाः भग-
वान्यात अभिवादन यानाः थथे निवेदन यात :—

“भन्ते भगवान्, गुगु नियम भिक्षु व भिक्षुणीपिनि उथेज्जी,
उजोगु नियमयात जिमिसं गथे याय्गु ?”

“गौतमी ! गुगु नियम भिक्षु व भिक्षुणीपिनि उथे ज्जी उगु निय-
मयात जिमिसं नं भिक्षुपिसं थें पालान याय्गु ?”

“अले भन्ते ! गुगु नियम भिक्षु व भिक्षुणीपिनि उथे मजू,
उजोगु नियमयात गथे याय्गु ?”

“गौतमी ! गुगु नियम भिक्षु व भिक्षुणीपिनि उथे मजू, उजोगु
नियमयात यथा विधान थःम्हं थःम्हं पालन याय्गु ।”

धर्मसार

पुनः छन्दुया दिने प्रजापति गौतमी भिक्षुणी भगवान्याथाय्
वनाः अभिवादन यानाः छसिलिक्क च्वन । च्वनाः भगवान्याके
थथे प्रार्थना यात :—

“भन्ते भगवान् ! यदि छलरोलं जितः संक्षेपं धर्मोपदेश याना
बिज्यात धाःसा जिगु कल्याण ज्जी । हानं गुगु उपदेश न्यनाः
जि याक्का गनं छथाय् च्वनाः, उद्योग याना, अप्रमादी जुयाः च्वने
नं कै ।”

भगवानं थथे आह्ना दय्का बिज्यात :—

“गौतमी ! गुगु धर्मयात छं—“ध्व धर्मं रागपात्ते यंकी वैराग

पाखे मखु, संयोगपाखे यंकी विसंयोगपाखे सखु, मुनेगु (संसार यात्रा बढे याइगु कारण) पाखे यंकी ममुनेगुपाखे मखु, लोभ पाखे यंकी निलोभपाखे मखु, असन्तोषपाखे यंकी सन्तोषपाखे मखु, पुचः पाखे यंकी एकान्तपाखे मखु, आलस्यपाखे यंकी उद्योग पाखे मखु, भरण याय् थाकुपाखे यंकी भरणयाय् अःपुपाखे मखु धका सी, उगु धर्मयात छँ निश्चयनं थथे धका सीका काकि न व धर्म खः, न व विनय खः, न व शाशताया शासन (उपदेश) हे खः ।

“गौतमी ! गुगु धर्मयात छँ—‘थ्व धर्मं वैराग्यपाखे यंकी रागपाखे मखु, विसंयोगपाखे यंकी संयोगपाखे मखु, ममुनेगुपाखे यंकी मुनेगुपाखे मखु, निलोभपाखे यंकी लोभपाखे मखु, सन्तोषपाखे यंकी असन्तोषपाखे मखु, एकान्तपाखे यंकी पुचःपाखे मखु, उद्योगपाखे यंकी आलस्यपाखे मखु, भरण याय् अःपुपाखे यंकी भरण याय् थाकुपाखे मखु’ धका सी, उगु धर्मयात छँ गौतमी ! निश्चयनं सौका काकि थ्वहे धर्मखः, थ्वहे विनय खः, थ्वहे शास्ताया शासन (=उपदेश) खः ।”

थ्व उपदेश न्वनाः महाप्रजापति गौतमी भिक्षुणी अर्हत जुल ।

छन्हुया दिने भिक्षुणीपिसं प्रजापति गौतमी भिक्षुणीयात थथे निवेदन यातः—

“आर्ये ! जिपिं जुलसां भगवान्या नियम मुताविक भिक्षुसंघ-याथाय् उपसम्पदा जुया, छलपोल जुलसां अथे जुयाबिज्यागु मदुनि, अतएव छलपोल गथे उपसम्पन्नम्ह ज्वी १ छलपोलया आचर्य नं मदु, उपाध्याय नं मदु ।”

थ्व खँ न्यना प्रजापति गौतमी भिक्षुणीया मने सन्देह जुयाः
आनन्द स्थविरयाथाय् वनाः वसपोलयात थथे निवेदन यात :—

“भन्ते आनन्द, थ्व भिक्षुणीपिसं जितः, विधिपूर्वक उपसम्पन्न मज्जुनिगु जूया नितिं, उपसम्पन्न भिक्षुणी मखुनि धका धाल । हानं जि उपाध्याय तथा आचार्य नं मदु हँ । थुके जि छु निर्णय याय्मालि ?”

गौतमीया खँ न्यनाः आनन्द स्थविर भगवान्याथाय् वनाः वन्दना यानाः छसिलिक्क फेतुत । अले आनन्द स्थविरं गौतमी भिक्षुणीं न्यंगु खँ व्याक भगवान्यात निवेदन यात ।

भगवानं, “आनन्द ! गुखुनु गौतमी महारानीं जि कनागु च्यागु विशेष नियमयात पालन याय्गु कराल यात, उखुनु निसें हे गौतमी महारानी प्रत्रजित नं जुल उपसम्पन्न भिक्षुणी नं । गौतमीया उपाध्याय नं जि हे खः, आचार्य नं जि हे खः । कायिकादि दुश्चरित्रं रहित जुयाः क्षीणास्रव ज्वीधुं म्हसिया उपरे सन्देह याय्माःगु कारण छुं मदु” धका धया बिज्यात ।

थ्वहे खँ आनन्द स्थविरं प्रजापति गौतमी भिक्षुणीयात कनाः वसपोलया मनेच्वंगु सन्देह दूर याना सन्तुष्ट याना छ्वत ।

न्यासल भिक्षुणीपित उपदेश

छगु समये भगवान् बुद्ध अनाथपिण्डिक सेठया जेतवन महा-विहारे बिज्याना च्वन । उगु समये महाप्रजापति गौतमी भिक्षुणी न्यासल भिक्षुणीपिं नाप जेतवन महाविहारे वन । वनाः भगवान्यात वन्दना यानाः थथे निवेदन यात :—

“भन्ते भगवान्, भिक्षुणीपित उपदेश याना बिज्याहुँ, अनुशासन याना बिज्याहुँ, धर्मया खँ कना बिज्याहुँ ।”

उगु बखते जुलसां भिक्षुपिसं पालंपाः यानाः भिक्षुणीपित उपदेश याइगु जुयाच्चन । अर्कि भगवान बुद्धं आनन्द स्थविरयात सःताः, “आनन्द ! भिक्षुणीपित उपदेश बीगुली थौं सुया पाः लानाच्चन ?” धका न्यना बिज्यात ।

आनन्द स्थविरं, “भन्ते ! नन्दक भिक्षुया पाः लानाच्चन, तर वसपोलं भिक्षुणीपित उपदेश बीगु मन मया” धका निवेदन यात ।

अले भगवानं नन्दकयात सम्बोधन यानाः थथे आज्ञा दय्का बिज्यात :—

“नन्दक ! भिक्षुणीपित उपदेश व्यु, अनुशासन या, धर्मया खँ कं ।”

“हवस” धयाः नन्दक भिक्षु चीवर पारुपन यानाः पात्र कयाः, श्रावस्ती नगरे भिक्षाटनया लागी बिज्यात । भिक्षाटन याय् सिधेका विहारे ल्याहाँ वयाः, भोजन भःपा बिज्याय् सिधःसेलि मेम्ह भिक्षु छम्ह पासा कयाः, न्हिनेपाखे राजकारामे* बिज्यात । राजकारामे च्वंपि भिक्षुणीपिसं आयुष्मान नन्दकयात तापाकंसिसें खनाः, फेत्वीत लासा व तुतिसिलेत लः तयाःतल । आयुष्मान नन्दक विहारे थ्यनाः लाहा-तुति सिलाः लायातःगु आसने फेतुना बिज्यात । अले विहारे च्वंपि भिक्षुणीपिसं नन्दक स्थविरयात वन्दना यानाः

* श्रावस्ती नगरेसं च्वंगु भिक्षुणी आश्रम ।

सकलें छवेलिना फेतुत । अले आयुष्मान नन्दकं भिक्षुणीपिन्त थथे धया बिज्यात :—

“भो क्यहेँ मय् जुपि ! आः जिं छिमिके न्यना न्यना खँ कने । गुगु खँ छिमिसं मस्यू उकियात मस्यू धका व स्यूगुयात स्यू धका धाय्माः । हानं गुगु खेँ, गुगु विषये छिमि मने सन्देह इत्यादि ज्वी व खँ नं जिके न्यने फय्केमाः ।”

थ्व खँ न्यनाः भिक्षुणीपिं अतिकं प्रसन्न जुल ।

अले आयुष्मान नन्दक स्थविरं भिक्षुणीपित थथे धाल :—

“भो क्यहेँ मय् जुपि ! छिमिगु विचारे चक्षु नित्य थें च्वंला कि अनित्य थें च्वं ?”

“अनित्य भन्ते !”

“गुगु अनित्य खः, व दुःख लाकि सुख ?”

“दुःख भन्ते !”

“गुगु अनित्य, दुःख तथा हित्तुहिला वनीगु खः, उकियात, ‘थ्व जिगु खः’ ‘थ्व जि खः’ अथवा ‘थ्व जिगु आत्मा खः’ धका भालपेगु उचित ज्वीला ?”

“ज्वी मखु भन्ते !”

“अथेसा क्यहेँ मय् जुपि ! गुगु थ्व म्नीगु मिखा, न्हाय्पै, न्हाय्, म्ये, शरीर व चित्त खः, व नित्य लाकि अनित्य ?”

“अनित्य भन्ते !”

“गुगु अनित्य खः, व दुःख लाकि सुख ?”

“दुःख भन्ते !”

“गुगु अनित्य, दुःख तथा हित्तुहिला वनीगु खः, उकियात
‘थ्व जिगु खः’ ‘थ्व जि खः’ अथवा ‘थ्व जिगु आत्मा खः’ धका भाल
पेगु उचित ज्वीला ?”

“ज्वी मखु भन्ते !”

“अथे छाय् ?”

“छाय् धाःसा भन्ते ! न्हापा हे जिमिसं थुकियात प्रज्ञाद्वारा
बांलाक सीका थ्वीका तय् धुंगु दु कि थ्व आध्यात्मिक वस्तु व्याक्त
अनित्य खः ।”

“साधु ! साधु !! क्यहेँ मय् जुपिं ! सम्यक् रूपं प्रज्ञाद्वारा स्वेबले,
आर्य श्रावकपित थथे हे विदित ज्वी ।”

“क्यहेँ मय् जुपिं ! गुगु थ्व भौगु रूप, शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श
तथा धर्म (=मनया विषय) खः, व नित्य लाकि अनित्य ?”

“अनित्य भन्ते !”

“गुगु थ्व चक्षुद्वारा सीका काइगु ज्ञान, श्रोतद्वारा सीका काइगु
ज्ञान, घ्राणद्वारा सीका काइगु ज्ञान, जिह्वाद्वारा सीका काइगु ज्ञान,
कायद्वारा सीका काइगु ज्ञान तथा मनद्वारा सीका काइगु ज्ञान खः,
व नित्य लाकि अनित्य ?”

“अनित्य भन्ते !”

“गुगु अनित्य, दुःख तथा हित्तुहिला वनीगु खः, उकियात, ‘थ्व
जिगु खः’, ‘थ्व जि खः’ अथवा ‘थ्व जिगु आत्मा खः !’ धका भाल
पेगु उचित ज्वीला ?”

“ज्वी मखु भन्ते !”

“अथे छाया ?”

“छाय् धाःसा भन्ते ! थुकियात जिमिसं न्हापाहे प्रज्ञाद्वारा बांलाक सीका थवोका काय् धुंगु दु कि थ्व चक्षुविज्ञानादि बस्तु ब्याक्त अनित्य खः ।”

“साधु ! साधु ! क्यहेँ मय्जुपिं ! सम्यक् रूपं प्रज्ञाद्वारा स्वेबले आर्यश्रावकपित्तं थथे हे विदितञ्ची ।”

“गथे क्यहेँ मय्जुपिं ! च्यानाच्चंगु मतया चिकँ अनित्य खः परिवर्तनशील खः, इता नं अनित्य खः फुनावनीगु खः, मतया ज्वाला नं अनित्य खः फुनावनीगु खः तथा मतजः नं अनित्य खः फुनावनीगु खः धका धार्ई । यदि क्यहेँ मय्जुपिं ! सुं गुम्हस्यां व च्यानाच्चंगु मतया चिकँ नं, इता नं, मतया ज्वाला नं अनित्य खः फुनावनीगु खः, तर गुगु थ्व मतया जः (= प्रकाश) खः, व नित्य, ध्रुव, शाश्वत, फुनामर्वनीगु (अविपरिणाम धम्मा) खः धका धाल धाःसा व खँयात उचित धाय् जीला ?”

“जी मखु भन्ते !”

“अथे छाया ?”

“छाय् धाःसा भन्ते ! गुगु व च्यानाच्चंगु मतया चिकँ, इता तथा ज्वाला हे अनित्य फुनावनीगु ज्वीधुंसेलि, उकिया हे आधारं उत्पन्न ज्वीगु मतजः ला अथे हे अनित्य जुल !”

“अथे हे क्यहेँ मय्जुपिं ! यदि सुं गुम्हस्यां थ्व खुगू आध्यात्मिक आयतन*यात् अनित्य खः, परिवर्तन ज्वीगु खः धयाः,

*चक्षु, श्रोत, घ्राण, बिह्वा, काय तथा मन ।

थ्व खुगू आध्यात्मिक आयतनया कारणं अनुभव ज्वीगु सुख, दुःख अथवा अदुःख, असुख यात नित्य, ध्रुव, शाश्वत, फुनामवंनीगु (अविपरिणाम धम्मा) स्वः धका धाल धाःसा, व खँयात उचित धाय् जीला ?”

“जी मख् भन्ते !”

“अथे छाया ?”

“छाय् धाःसा भन्ते ! छगू छगू प्रत्ययया कारणे छगू छगू वेदना उत्पन्न ज्वी । अतएव उगु उगु प्रत्यय व कारण निरोध ज्वीवं वेदना नं स्वभाषतः हे निरोध ज्वी ।”

“धन्व ! धन्व !! क्यहे मय्जुपिं, ठीक खः ।”

“गथे क्यहे मय्जुपिं ! म्वानाच्चंगु सारवत् सिमाया हाः नं अनित्य, मां नं अनित्य, कचात नं अनित्य, हः-हि नं अनित्य तथा किपालु नं अनित्य धाई । यदि क्यहे मय्जुपिं ! सुं गुम्हस्यां व सिमाया हाः, मां, कचात, हः-हि व्याक अनित्य खःसां उकिया किपालु अनित्य मखु धका धाल धाःसा, व खँयात उचित धाय् जीला ?”

“जो मखु भन्ते !”

“अथे छाया ?”

“छाय् धाःसा भन्ते ! व सिमाया हाः, मां, कचात तथा हः-हि हे अनित्य जूसेलि किपालु ला अथे हे अनित्य जुल !”

“अथे हे क्यहे मय्जुपिं ! यदि सुं गुम्हस्यां थ्व जिगु खुगू पिनेयागु आयतन* तु अनित्य खः, किन्तु गुगु थ्व पिनेयागु आयतनया

*रूप, शब्द, गन्ध, रस, स्पर्श तथा धर्म ।

सुख, दुःख, अदुःख, व असुख वेदना खः, व नित्य, ध्रुव, शाश्वत, अविपरीत स्वभाव खः धका धाल धाःसा, व खँयात उचित धायजीला ?”

“जीमखु भन्ते !”

“अथे छाया ?”

“छाया धाःसा भन्ते ! छगू छगू प्रत्ययया कारणं छगू छगू वेदना उत्पन्न ज्वी, अतएव उगु उगु प्रत्यय व कारण निरोध ज्वीवं व वेदना नं निरोध हे ज्वी ।”

“धन्य ! धन्य !! क्यहेँ मयजुपि ! ठीक खः ।”

थुगु प्रकारं नन्दक स्थविरं महाप्रजापति गौतमी महास्थविरनी सहित न्यासल भिक्षुणीपित अनेक उपमा क्यनाः, आध्यात्मिक व बाहिरात्मिक खुगू आयतनया बारे तथा न्हेगू बोध्यंगया बारे निन्दु-तक उपदेश याना बिज्यात* । थ्व उपदेश न्यनाः न्बासल भिक्षुणीपि सकल आर्यामार्गे आरूढ जुयाः अर्हत जुया बिज्यात ।

अग्रस्थान

उगु समये श्रावस्ती जेतवन महाविहारे, छगू छगू कारणं यानाः भगवानं भिक्षु तथा भिक्षुणीपित अग्रस्थान बिया बिज्याना च्वन । थुजागु बखते भिक्षुणीपिनि दध्त्री नं ‘दकेसिबे पुलांम्ह भिक्षुणी सु ल्या ?’ धयागु खँ पिहांबोसेलि भगवान बुद्धं महाप्रजापति गौतमी

* म. उ. नन्दकोवाद सत्र ।

भिक्षुणीयात 'भिक्षुणीपिं मध्ये पुलांम्ह व सकसिबे थकालिम्ह भिक्षुणी प्रजापती गौतमी खः' धका धया बिज्यात ।

थुगु प्रकारं प्रजापति गौतमी भिक्षुणी तथागत शासने भिक्षुणी संघया नकिं जुयाः, भिक्षुणी संघया संचालन याना बिज्यात । जीवन काच्छि धर्मया विमुक्तिरस अनुभव याना बिज्यात । वसपोलं मिसाते नितिं भिक्षुणी शासनया लुखाद्वाः चाय्का बिज्याःसेलि, भिक्षुणी जूवंपिं मिसाते संख्या हे मदया वन । गथे भिक्षु संघया उन्नति जुल अथे हे भिक्षुणी संघया नं उन्नति जुल ।

कृतज्ञता

छन्हू राजकारामे च्वनाः थःगु विमुक्ति सुख अनुभव याना च्वंम्ह महाप्रजापति गौतमी महास्थविरनीया मने थथे कल्पना लुल—“थ्व ब्याक्क निर्वाण सुखया अनुभव याय् दुगु भगवान् बुद्धया हे अनुग्रहनं खः । धन्य ! धन्य !! वसपोल शाक्यसिंह !”

थुकथं मती ल्वीकाः बुद्धया प्रति कृतज्ञ जुयाः अनेक बुद्धगुण लुमंका च्वन । अकिं थेरीगाथाय् (६-१-६) धाःगु :—

“बुद्धवीर नमोत्यत्थु सव्वसत्तानमुत्तम ।

यो मं दुक्खा पमोचेसि अञ्जं च बहुकं जनं ॥

सव्वं दुक्खं परिज्जातं हेतुतण्हा विसोसिता ।

अरियद्वङ्गिको मग्गो निरोधो फुसितो मया ॥

माता पुत्तो पिता भाता अट्ठका च पुरे अहुं ।

यथाभुच्चं अजानन्ती संसरीहं अनिब्बिसं ॥

दिद्वोहि मे सो भगवा अन्तिमोयं समुस्सयो ।
विक्खीणो जाति संसारो नत्थिदानि पुनम्भवो ॥”

“सत्वप्राणीपि मध्ये श्रेष्ठ व बीर जुया बिज्याकम्ह, जितः व मेमेपि आपालं सत्वप्राणीयात दुःखं मुक्त यानाः बिज्याःम्ह बुद्धयात जिगु नमस्कार ।

“जिं व्याक्क दुःखयात बांलाक खंका काय् धुन, तृष्णायात मद-यूका छ्वे धुन, आर्यअष्टाङ्गिक मार्गे वनाः निर्वाण-पद साक्षात्कार याय् धुन ।

“न्हापा न्हापाया जन्मे जि गुबलें मां, गुबलें काय्, गुबलें अबु, गुबलें किजा व गुबलें आज्ञा जुये धुन । संसारया हेतुयात बांलाक मसिया थ्व संसार चक्रे जि आपालं चाः चाः हिले धुन ।

“आः जिं वसपोल शास्ताया धर्मकाययात बांलाक खंके धुन, जिगु थ्व जन्म अन्तिमगु खः, जन्म-मरण संसारया कारण व्याक्क क्षीण ज्वी धुं कल, हानं जिगु जन्म मन्त ।”

परिनिर्वाण-संकल्प

छन्हू प्रजापति गौतमी महास्थविरनी, सुथे भिक्षाटन यानाः थःगु भिक्षुणी आश्रमेसं भोजनादि याय् धुंका इथाय् एकान्ते च्वनाः, फल-समापत्ति आदि ध्यानसुखया अनुभव याना च्वन । थ्व बेलस गौतमी महास्थविरनीयात थःगु जीवनया खँ लुमंसि वया बडो प्रीति अनुभव जुल । थुकथं थःगु जीवन सम्बन्ध ध्यान विचार यानाच्चच्चं वस-पोल्या चित्त थःगु आयु संस्कारपाखे वन । अले वसपोलं थःगु आयु संस्कार फुनाच्च्वंगु खन । खंसेलि वसपोलं थथे मती तथा बिज्यात :—

“आः जिगु आयु संस्कार प्वीधुंकल । भगवान्याथाय् वनाः
वसपोलया बचन कयाः, आदरणीय संघया नं बचन कयाः, धनसं
वयाः परिनिर्वाण ज्वीमाल ।”

थथे मतील्वीका च्वंबले आका-भाकां भूमिकम्प जुल । विहारे
बासकयाच्च्वंपिं देवतापिसं दयनीयरूपं चिरह यात । भूकम्प जूगु खनाः
‘छु जुलथें ?’ धका विहारेच्च्वंपिं पासा-भिक्षुणीपिं सकलें गौतमी महा-
स्थविरनीयाथाय् वनाः, सादर प्रणाम यानाः, वसपोलयाके थथे
निवेदन यात :—

“भो आयं गौतमी, छायल्या थौं आका-भाकां भूकम्प जूगु ?
उखें थुखें विलाप याःगु सः नं ताय्दु ?”

भिक्षुणी पासापिनि खँ न्यनाः वसपोलं भूकम्प जूगुया कारण व
थःहं मतीतुनागु खँ प्रकाश यात ।

थ्व हौं न्यनाः इपिं सकल भिक्षुणीपिसं नं, “अय् सा आयं, यदि
छलपोल परिनिर्वाण जुया बिज्याय्गु जूसा जिपिं नं छलपोल नापं
तुं परिनिर्वाण ज्वी” धका धाल ।

अले विहार छगुलिं शून्य ज्वीक, “गुगु थासे न
जरता दु, न मृत्यु दु, न अप्रियगु नापं हना च्वनेमाःगु दु, न
प्रियगु नापं वियोग जुयाच्वनेमाःगु दु, उजागु असंस्कृतगु निर्वाण-
धात्वी वने त्यल” धका न्यासल भिक्षुणीपिं नाप महाप्रजापति गौतमी
महास्थविरनी वैशाली कूटागार विहारे भगवान्याथाय् बिज्यात ।
महास्थविरनीया परिनिर्वाण ज्वीगु समाचार न्यनाः अवीतरागौ मनु-
त्तसें विलाप यात ।

गौतमी महास्थविरनी विहारं कूटागार विहारे बिज्याः बले शहरेच्चंपि, लँवी च्वंपि मनूतेसं, “गौतमी महास्थवीरनी न्यासल भिक्षुणींपि नाप परिनिर्वाण जुया बिज्याडन” वयागु खां सियाः, “भो आर्ये, जिपिं सकसितं तोता छलपोल याकःचा परिनिर्वाण जुया बिज्यायगु योम्य मजु, जिमित नं नापं यंका बिज्याहुँ” घका अनेक प्रकारं विरह यानाः वसपोलया तुतिपाली भागियात ।

विरह याना च्वंपि नर-नारीपित वसपोलं धैर्यं बिया बिज्यासे थथे धया बिज्यात :—

“भो मयजुपिं, शोक याये मते । विरह याये मते । सन्तोष जू । भगवान्या धर्मयात जिं यथार्थरूपं ध्वीकाः जन्ममरणया घःचां जि मुक्त ज्वी धुन । आः जिगु परिनिर्वाण समय न्होने थ्यंकः वल । छिपिं ख्वे मते । शोक याये मते । सन्तोष जू । कौण्डन्य, आनन्द, नन्द तथा राहुलादि महास्थविरपिं दनि । ताकालंनिसें जिं मती तयातैगु ज्या थौं सफल ज्वीगु जुल । थौं आनन्द माने यायगु दिन खः । छिमिसं शोक यायमते । यदि छिमि मने जिगु उपरे दया, भक्ति तथा कृतज्ञता दु धयागु जूसा भगवान्या सद्धर्म चिरस्थायी चाय्या लागि फक्क बीर्यं या* । जिगु प्रार्थना न्यनाः भगवानं मिसातेत भिक्षुणी याना बिज्यात । थुगु कारणं छिपिं नं जिथें हे

* सचे मयि दया अस्थि यदि चत्थि कतञ्चुता ।

सद्धम्मट्टितिया सम्भा करोथ चिरियं दहं ॥

—थेरी अपवान २५३

हर्षित जुयाः जीवन सफल याय्गु सो ! ख्वया हालां जकः
छुयाय् ?”

अले गौतमी महास्थविरनी' भिक्षुणीपिं नापं कूटागार विहारे
बिज्यनाः, तथागतयात सादर वन्दना यानाः थथे निवेदन यात :—

“भो भगवान्, छलपोल जिम्ह पुत्र खः, हानं छलपोल जिम्ह
अबुजु नं खः। छाय् धाःसा छलपोलया धर्मं जि छलपोलया
शासने भिक्षुणो ज्वी दत्त । जिं छलपोलया भौतिक शरीरयात भरण-
पोषण यानाः बोलंका, छलपोलं जिगु धर्म-काययात शील
नियम बियाः बोलंका बिज्यात । जिं छलपोलयात केवल पल्लवमात्र
वृष्णा निवारण ज्वीगु दुरू त्वंका, तर छलपोलं जितः सदां वृष्णा
निवारण ज्वीगु शान्तगु निर्वाणरूपी दुरू त्वंका बिज्यात । जिं
दुरू त्वंका लहिना तयागुया ऋण छर्पिके मन्त । मिसाजातिपिसं
संसारे मन्धाता थें जाःपिं जुजुपिनि मां धाय्केगु नं अपाय्च्व दुर्लभ
मज्जु, किन्तु बुद्ध-माता धाय्के धयागु साब दुर्लभ । थौं जिं अज्यागु
दुर्लभगु 'बुद्ध माता' नं धाय्के नैन । मनुष्य जन्मयात जिं सार याय्
धुन । आः जिगु पुनर्जन्म नं मन्त । आः जिं परिनिर्वाण ज्वी त्यना
कृपया जितः अनुमति बिया बिज्याहुँ । छलपोलया चक्रचीं दुगु
कोमल चरण छक्क नं चक्कंका बिज्याहुँ जिं छक्क वन्दना याये । आः
हानं जितः थुजागु सु-अवसर दै मखुत । जिगु उपरे करुणा तयाः
स्वीनिता लक्षणं युक्तगु छलपोलया सुवर्णमय शरीर नं दर्शन बिया
बिज्याहुँ । हानं थुजागु दर्शन याय्दै मखुत । भन्ते ! जिं परम
शान्तिपदे वनेत्यल ।”

महा प्रजापति गौतमी महास्थविरनीया अन्तिम प्रार्थना न्यनाः,
तथागत सम्यक् सम्बुद्धं थःगु सुवर्णमय रूप स्वीनिता लक्षणं युक्त
ज्वीक दर्शन बिया बिज्यात । प्रजापति गौतमी महास्थविरनी
सादर भागियात ।

भगवान्या श्री चरणे भागियायां गौतमी महास्थविरनीं थथे
क्षमा प्रार्थना यातः—

“भन्ते ! जिपिं मिसाजाति धयापिं सर्वदोषया निदान खः,
अतएव जिगु पार्लें छुं दोष अथवा त्रुटि दुसा रकियात क्षमा याना
बिज्याहुं । जिं छलपोलयाके बार बार जित्ति यानाः मिसाते निंतिं
प्रब्रज्या फवना, यदि थुके छुं दोष दुसा जितः क्षमा याना बिज्याहुं ।
छलपोलया अनुमतिद्वारा जिं भिक्षुणी संघया संचालन याना, यदि
उके नं छुं दोष दुसा क्षमा याना बिज्याहुं ।”

गौतमी महास्थविरनीया खं न्यनाः भगवानं थथे धया
बिज्यात :—

“भो गौतमी, गजा गजापित ला जिं क्षमा बियाच्चना धाःसेलि
छन्त क्षमा मबीमाःगु छु दु ? हानं छ परिनिर्वाण ज्वीम्ह ज्वी धुं कल
छन्त छु धायगु ?”

थुगु प्रकारं भगवान्याके क्षमा फवनाः अतिकं हर्ष जुयाः अने
अनेगु उद्धार प्रकाश यानाः सकल भिक्षुपिन्त नं सादर वन्दना यायां
न्त्योनेसं बिज्याना च्वपिं राहुल, नन्द, तथा आनन्द महास्थविरपित
नं वन्दना यानाः थथे निवेदन यात :—

“थ्व नाना प्रकारया रोगं जायाच्चंगु, दोलंदो कृमि इत्यादि

दुग् शरीर त्याग यानाः जि सदा-सर्वदा सुखगु परिनिर्वाणधात्वी बनेत्यल । कृपया छलपोलपिसं नं अनुमति बिया बिज्याहुँ !”

गौतमी महास्थविरनोया खँ न्यनाः, क्षीणास्त्रव भिक्षुपिं सकस्यां “अहो ! बुद्ध-माता नं थौं अनित्य स्वभावयात नित्य क्यनाः परम शान्तिपदे वनीन” धका अनित्य लुमंका धर्मसंवेग अनुभव याना बिज्यात । किन्तु आनन्द महास्थविर इम्ह गुम्हकि केवल स्रोता-पन्नम्ह जक तिनि, मिखाय् जाय् क ख्वभी तथाः, “हरे ! गौतमी महास्थविरनी नं परिनिर्वाण ज्वीन, भगवान् शास्ता नं ताकाल मदेवं हे महापरिनिर्वाण ज्वीगु ज्वी धुंकल” धाःधां विरह याना बिज्यात* ।

आनन्द स्थविरं विरह याना च्वंगु खनाः गौतमी महास्थविरनीं वसपोलयात निम्नरूपं धैर्यं याना बिज्यात :—

“भो पुत्र, थथे विलाप याना बिज्याय्गु उचित मजू । आःला छलपोलं भं हर्ष याना बिज्याय्माः । छलपोलया हे कृपां जिं निर्वाण-पद प्राप्त याय् कत । छलपोलं याना तिनि जिपिं भिक्षुणी ज्वी दत । अकिं छलपोलं थथे विरह याना बिज्याय्माःगु छुं म्दु । थथे

* आनन्दो च तदा सेखो सोकट्टो जिनवच्छलो ।

तत्थस्सूनिं करोन्तो सो करुणं परिदेवति ॥

हा ! सन्ति गोतमी याति नून बुद्धोपि निव्वुतिं ।

गच्छति न चिरेनेव अग्गिरिव निरन्धनो ॥

—थेरी अपदान २८६-८७

याना बिज्याय्गु बां नं मला । छाय् छपिं थपाय्चकं अधीर जुया
बिज्यानागु ? छलपोल महान पुण्यवान् खः । छलपोलया परिश्रम
अवश्य सफल ज्वी । छपिनि अनुग्रहं यानाः, तीर्थकादि आचार्यपिसं
साक्षात्कार याय् मफुगु परम-शान्ति सुखया अनुभव, न्हेदं दुपिं बालि-
कापिसं समेत् याना काल । छलपोलया थ्व महान उपकारयात विश्वया
नारी समाजं कदाचित लोमंके फेमखु । शोक याना बिज्याय् मते,
धैर्यं तथा बिज्याहुं । आः जि उगु थासे वने, गुगु थासे वनेबले हानं
लिहान वये मालि मखु ।”

थुगु प्रकारं गौतमी महास्थविरनी बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघयात
वन्दना यानाः क्षमा फवने धुंसेलि, भगवान् बुद्धं गौतमी महास्थवि-
रनीयात थथे उजुं दय्का बिज्यात :—

“भो गौतमी, आमजागु विधिं वन्दना याय्मात्रं तथागतयात
बांलाक वन्दना याःगु ज्वी मखु ।”

“भन्ते ! गुकथं याःसा भगवान् बुद्धपित बांलाक वन्दना याःगु
ज्वीले ?”

“भो गौतमी, उत्साह यानाः निर्वाण वनेगु लंवी अग्रसर जुयाः
उद्योग व बोर्थ यानाः आर्यपथे थ्यंकः वने फय्केगु हे धात्थेयागु बुद्ध-
वन्दना खः† ।”

*कथं चरहि सब्बुञ्जु वन्दितब्बा तथागता ?

कथं वन्दिया बुद्धा ? तं मे अक्खाहि पुच्छितो ॥

—थेरी अपदान-२९६

†आरद्ध विरिये पहितत्ते निच्चं दल्ह परक्कमे ।

समग्गे सावके पस्से एसा बुद्धानवन्दना ॥

—थेरी अपदान-२९७

थुलि धयाः भगवानं पुनः थथे धया बिज्यात :—

“भो गौतमी, छंगु विषये बांलाक मस्यूपिं छीपिं आपालं दु ।
अकिं इमि सन्देह दूर यायूत छं थःके च्वंगु ऋद्धि प्रातिहार्यं छक्क
क्यनाहुँ ।”

शास्ताया वचन न्वना गौतमी महास्थविरनी, तथागतया चरणे
सास्तांग दण्डवत् यानाः, आकाशे थाहाँ वना अनेक प्रकारया ऋद्धि
प्रातिहार्यं क्यना बिज्यात । छम्हयां दोलंदो जुया क्यन । लखे न्यासि
वना क्यन । पहारे दुबिना क्यन । आकाशे च्वया क्यन । सूर्यया
किरणयात तोपुयाः ख्यूंसे च्वंका क्यन । थुकथं दोलंदो ऋद्धि प्राति-
हार्यं क्यनाः आकाशं काहाँ वयाः, शाक्यसिंहया श्रीचरणे भागियाना
छखेलिना फेतुना बिज्यात ।

थ्व ऋद्धि प्रातिहार्यं खनातिनि गौतमी महास्थविरनी, थुलिम्ह
धका सकसिनं सिल । अलेजा जनकायूपिसं भं तसकं विलाप यात ।
मेमेपिं भिक्षुणीपिसं नं भगवान्या आज्ञानुसार थःथःगु सामर्थ्य
क्यनाः आकाशं काहाँ वयाः भगवान्या श्रीचरणे भागियाना थःथःगु
थासे फेतुत ।

परिनिर्वाण

ऋद्धि प्रातिहार्यं क्यने सिधःसेलि गौतमी महास्थविरनी, सकल
थः परिवार भिक्षुणीपिं नापं पुनः थःगु भिक्षुणी आरामे वनाः थःगु
आसने छिकथं अर्द्धपर्यंक मुद्राय च्वना बिज्यात ।

थ्व बेलस गौतमी महास्थविरनीयाथाय् बौद्ध धर्मे श्रद्धादुपिं
उपासिकापिं बथां बथां वयाः—मानो गोफय् वइवले सिमाकञ्जात
चिचा-मिचादंक कुटुं वनीथे—बेँ भोभोसुया महास्थविरनीया चरण
कमले वन्दना यानाः—

“भो आर्ये, जिपिंथे ज्यापिं अज्ञानीतेत तोता छलपोल थपाय्चव
याकनं बिज्याय् मते” धका नुगःपा दादां हाला-ख्वया विलाप यात ।

अले महाप्रजापति गौतमी महास्थविरनीं विरह यानाच्चर्वापिं उपा-
सिकापिं मध्ये प्रमुख उपासिकापिनि छ्यने लाहा तयाः धैर्यं बिया
बिज्यासे थथे धया बिज्यात :—

“हे मचात, गात गात ख्वे मते । ख्वयां छुयाय् ? थ्व मारया
जाले च्वक्क बस्तु व्याक्क अनित्य व परिवर्तनशील खः । धैर्यया । बरू
द्धिमिसं नं शील, संमाधि व प्रज्ञा पुरेयानाः थ्व मारया पासं मुक्त
ज्वीगु सो ।”

परिनिर्वाण ज्वीगु समय न्होने थ्यंकः वोसेंलि महाप्रजापति
गौतमी महास्थविरनी, ध्याने च्वना बिज्यासे प्रथम ध्याने च्वना
बिज्यात । प्रथम ध्याने च्वनाः अनं द्वितीय ध्याने, अनं तृतीय ध्याने
तथा अनं चतुर्थ ध्याने च्वना बिज्यात । रूपावचर ध्यानं दनाः
आकाशानन्त्यायतन, विज्ञानन्त्यायतन, अकिंचन्न्यायतन व नैवसंज्ञाना-
संज्ञायतन ध्याने च्वना बिज्यात । अनं दनाः पुनः छसिंसिसें प्रथम
ध्याने बिज्यानाः, अनं पुनः चतुर्थ ध्याने च्वना बिज्यानाः, अनं मतः
विलीन ज्वीथे परिनिर्वाण जुया बिज्यात । साधु ! साधु !! थ्व बेलस
वैशाली नगरे पलख भूकम्प जुल ।

थुकथं वसपोल महास्थविरनी परिनिर्वाण जुया बिज्याय् धुंसेलि
आकाश छगुलिं गुनुनुनु ज्वीक देव बाजँया सः ताय्दत्त । सारा नर
नारीपिनि ख्वसलं याना छगू लोमहर्षन ज्वीगु अनुभव जुल । अनेक
नर-नारीपिं व देव ब्रह्मापिं सहित सकस्यां मने 'अनिच्चावत् संखारा'
अर्थात् अहो अनित्य ! धयागु स्मरण जुल । थुलि ज्वीव महास्थविर-
नीया सहचारी भिक्षुणीपिं नं परिनिर्वाण जुल ।

पाठक पाठिका भाजु मय्जुपितं जिं उगु अवस्थाया कारुणिक
घटनाया बयान, थ्व निर्जीव कलमं च्वये फुगु मखु । अन्तस शाक्य-
सिंह मुनिजुं आनन्द स्थविरयात सःता थथे आत्ता दय्का बिज्यातः—

“आनन्द मां परिनिर्वाण जूगु समाचार आपालं भिक्षु तथा
भिक्षुणीपिसं मस्युनि ज्वी । अकिं छं इपिं सकसितं सूचना व्यु !”
अकिं थेरी अपदाने धाःगु :—

“तथा आमन्तयी सत्था आनन्दं सुतिसागरं ।
गच्छानन्द निवेदेहि भिक्खूनं मातु निब्बुतिं ॥”

अले आनन्द स्थविर, निरानन्द जुसे मिखाय् जाय्क ख्वभि
तयाः, सिंह गर्जे ज्वीथें गर्जेजुयाः थासे थासे बिज्याना थथे
घोषणा यात :—

“भो भगवान्या पुत्ररत्नपिं, जिगु खँ छक न्यना बिज्याहुँ !
गुम्हस्यां भगवान् बुद्धया अन्तिम देहयात भरण-पोषण याना बिज्यात
उम्ह बुद्ध-माता महाप्रजापति गौतमी महास्थविरनी, सूर्यो ल्वीवं
तारागण खने मदैगुथें महापरिनिर्वाण जुया बिज्याय् धुं'कल । आः
थन वसपोलया केवल 'बुद्ध-माता' धयागु नां छगू मात्र दनि । गुगु

थासे वसपोल बिज्यात, उगु थाय्यात न्यागः मिखा दुम्हस्यां हे नं खंकेफैगु मखु । गुम्हसिया, सुगतया प्रति श्रद्धा व भक्ति दु हानं गुम्ह बुद्धया शिष्य स्वः, उपिं सकलें वयाः बुद्ध-मातायात अन्तिम सत्कार या ।”

आनन्द महास्थविरया चतुर्दिशां ताय्दुगु घोषणा न्यनाः, ताता-पाक् च्वंपिं भिक्षु व भिक्षुणीपिं अन थ्यंकः वल । गुलिं थःगु ऋद्धि बलं, गुलिं बुद्धया ऋद्धि प्रभावं ।

सकल उपासक उपासिकापिसं अतिकं बांलागु खत दयकल । उकी दुने सुवर्णवर्णगु खाता तल । उके महाप्रजापति गौतमी महास्थ-विरनीया मृतदेह गोत्वीका तल । प्यम्ह लोकपाल देवतापिसं खतया प्यखे च्वनाः खत कबिल । मेपिं देवतापिसं खतया थासे थासे ज्वनाः परिनिर्वाण जात्रा यात । मेमेपिं भिक्षुणीपिनि मृत शरीर नं खते तथाः भोलं यंकल । सिथं यंकुबले अनेक प्रकारया ध्वंजा-पटाका व स्वांमा इत्यादिया द्वाय्पानं यथेष्ट दुगु जुल । आकाशं स्वां गाःगुथें च्वंकः लँपु द्दगुलिं स्वां तोपुया च्वन । उकिसं भं मंग-मंग बास वोगु धुं, धुपाय् स्वां ज्वनाः देवगणपिं जात्राय् वना च्वन । अने अनेगु बाजं थाना च्वन । प्रत्येक देव, अशुर, नाग तथा किन्नरपिसं थःथःगु शक्ति अनुसार पूजा यात । पूजा मयासे च्वंपिं सुं प्राणीपिं दुगु मखुत ।

जात्राय् (=जुलसे) दकेन्हापां देव ब्रह्मादि नागरिकत वना च्वन । अनंलि भिक्षुणीपिनि खत । अनं महास्थविरनीया खत । वया ल्यूल्यु श्रावकपिं सहित भगवान् बुद्ध स्वगं बिज्याना च्वन । थुजागु

जात्रा (जुलुस) बुद्ध परिनिर्वाण समये नं मजू ज्वी* । जिं च्वेनं
 च्वय्यधुन थ्व घटनास्थलया यथार्थं बयान याय्मफु ।

छगू योग्यगु थासे, नस्वा नस्वा वोगु श्रीखण्डया चिता दय्का
 तल । छसिंनिसे जात्रा निश्चित थासे थ्यन । माःगु विधि-विधान याय्
 धुंसेलि मृत शरीरया खतः चिताय् तथाः, सकल संस्कारया परिणाम
 अनित्य खः धका क्यनाः डाहसंस्कार यात । व्याक शरीर मिनये
 धुंसेलि बाकि दुगु भति भति अस्थि भष्मावशेष कयाहति धका भग-
 वान् बुद्धं आनन्द महास्थविरनीयात आज्ञा जुया बिज्यात । आनन्द
 महास्थविरं भगवान्या आज्ञा न्यनाः पात्र जाय्क भष्मावशेष अस्थि
 कयाहयाः भगवान्यात लवलहाना बिल । भगवानं अस्थि-पात्र लहाते
 तथाः थथे उजुं दय्का बिज्यात :—

“भिक्षुपि ! गथे महान वृक्षया मां दय्क दय्क हाः ल्यहेँ दना
 विनाश जुया वनी, अथेहे भिक्षुणी संघया नकिं गौतमी महास्थविरनी
 परिनिर्वाण जुल । थथे धका जितः छुं शोक मद्दु । शोक सन्तापया
 कारण व्याक निर्मूल ज्वी वुंकल । महाप्रजापति गौतमी महास्थविरनी
 साब पण्डितनी खः । ऋद्धि आदि अनेक अलौकिक शक्ति दुम्ह खः ।
 हानं सर्वसंस्कारयात निर्मूल यानाः पुनः ल्याहां वय्मोगु निर्वाणे वंम्ह
 नं खः । आः वया गतियात सुनानं सीके फेमखु । अकिं भिक्षुपि !

* बुद्धस परिनिब्बानं नेदिसं आसि यादिसं ।

गौतमी परिनिब्बानं अतीवच्छरियं अहु ॥

—थेरी अपदान-३९८

स्वावलम्बन (अत्तदीपा) ज्वी फ्यूकी । स्मृति-मार्गे गमन या । न्हेगु
बोध्यङ्गया अभ्यास या । अले छिमिसं नं दुःखया अन्त यायू फई ।”

अत्तदीपा ततो होथ सतिपट्टानगोचरा ।

भावेत्वा सत्तबोज्झंगे दुक्खस्सन्तं करिस्सथ* ॥

साधु ! साधु !! साधु !!!

लेखकया मेगु सफुत

गृही-विनय (द्वितीयावृत्ति)	....	१
धम्मपद (द्वितीयावृत्ति)	१७०	.... सजिल्द १६८
कर्मविभाग	....	१२४
आर्यसत्य	....	११६
त्रिरत्न वन्दना (तृतीयावृत्ति)	....	१२४
धम्मपदट्टकथा	३१५०	.... सजिल्द ४१५०
ज्ञानमाला (चतुर्थावृत्ति)	....	१७५
पाठ्यसूत्र	....	१३६
बुद्ध जीवनी	....	१
धर्म व विनय	....	१३६
जातकमाला भाग—१	....	१५०
जातकमाला भाग—२	....	१७५
अग्रश्रावक	....	१२०
महास्वप्न जातक	....	१२५
सर्वज्ञ धातु	....	१२०
अग्रश्रावक (राष्ट्र भाषा)	....	१२०
धम्मपद " "	....	१५०
वेस्सन्तर जातक	....	१

सफू दैगु थाय् :—

श्री सुमंगल विहार } श्रीघः विहार, नःघटोल, } श्री पद्मचैत्य विहार
ललितपुर, नेपाल । } कान्तिपुर, नेपाल । } बुटौल बजार ।

यदि द्विकपिके थःगु देश, समाज, साहित्य व धर्मया प्रति प्रेम दु
धयागु खःसा थों हे, घिटि घिटि जुया च्वंम्ह मां-भाय्यात प्राणेश्वर
नकूम्ह “धर्मोदय” या ग्राहक जुया दिसं । ग्राहक चन्दा दन्लि-
यात केवल ३१ करु ।

सम्पादक—यईपुक खँ च्वे सःम्ह भिक्षु महानाम ।

प्रकाशक—धर्मोदय सभा ।

ग्राहक चन्दा बीगु थाय् :—

भिक्षु सुबोधानन्द
श्रीघःविहार, नःघटोल,
कान्तिपुर, नेपाल ।

धर्मोदय कार्यालय,
४, रामजिदास जेटियालेन,
कलकत्ता—७

झगुमात्र बालक बालिकापिंत व्वंके योग्यगु तथा मचातेत ययीगु
बांबांलाःगु बाखँचात द्रुगु सफू :—

“जातकमाला”

थःगु मातृभाषं साबहे अपुक्क च्वयातःगु श्व सफू, तुरन्त हे कयाः
थः मचा-खाचापिंत व्वंका दिसं ! मचा-खाचापिंत ज्ञान दय्का बीगु
हे मां-बौपिनि तद्द्रुगु धर्म खः । आपा खर्च याय्माःग मद्रु केवल १५०
ध्यवा ।

दईगु थाय् :—

श्रीघः विहार, नःघटोल,
कान्तिपुर, नेपाल ।

जेनरल प्रिन्टिङ्ग वर्क्स लि०, ८३, पुराना चीनाबाजार स्ट्रीट, कलकत्ता ।

Downloaded from <http://www.dhamma.digital>